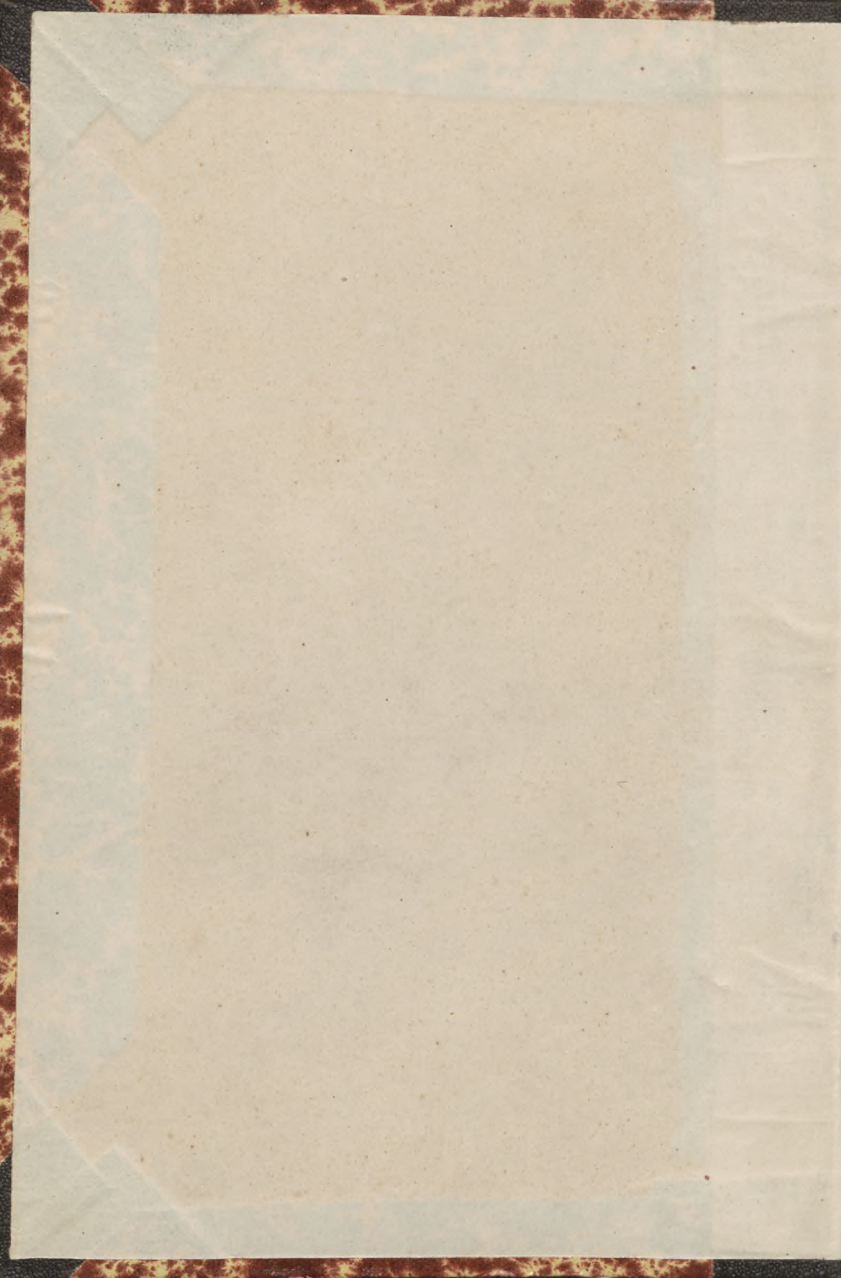

Q841

1-2097

A. 841

T. 3897.

Abraam Linkolu.

Wenkeeleft
J. Weerbaum.

Sind 10 kop.

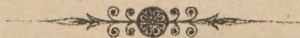
Nafweres.
Nikolai Erna trüff^{ja} kulu.

I. 3897..

Abraam Linkolu.

Benefeeleſt

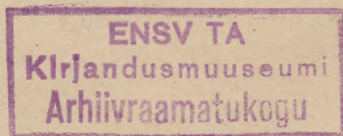
J. Weerbaum.

Rakweres.

Nikolai Erna trüff ja kulu.

Дозволено Цензурою. — Юрьевъ, 4 Декабря 1901 года.

32953

Печатано въ типографіи Н. Эрна.

Abraam Sinkoln.

Esimine peatükk.

Kentuffist Indianasse.

Sügisel 1816 aastal sõitis mööda kistast ja kõwerat teed üks raskestest koormatud reisiwanter põhja-õhtu poole, Indianasse, Põhja Amerikas. Selle koorma otsas istusivad mees ja naene amerika mets-elanikkude riides. Seitsmeaastane poisikene kõndis kõrwal ja hirmutas piitsaga lahja loomakest kiirema kõnnile. Mjuti astus tema asemele tütarlaps, kes natukene oma wennast wanem oli.

Need olivad wäljarändajad, kes Kentuffi põlised metsjad maha jätsiwad ja omale uut isamaad otsima läksiwad kuskil mujal kaugemal õhtu pool. Ei olnud neil kerge lahutada oma endisest kodukohast; sellest andsiwad selget tunnistust nende kurbalt tagasi waatajad pilgud ja pisarad waele naesterahwa palede peal. Laste nänd olivad ka koguni kurbad; aga laste südames wahetawad end kurbtus ja rõõm ruttu üks teist. Wend ja õde hakkasiwad lustilist laulu laulma . . .

Rõndawiiši liitus see weikene sõidurong iga päewaga ifka kaugemale ja kaugemale edasi ainult harwa lihtsa lõunasöögi ehk öömaja tarwis seisma jäädes. Lõpuks jõudis ta suurepäralise jõe Ohjo kaldale, keda indianlased mitte ilma põhjuseta „ilusass jões“ nimetawad. Siin pidi reisiseltsfond laiapõhjaga laewa peale istuma. Kergeste libises ta mööda sügawat sügistest wihmadega täidetud jõe mööda edasi, selle kaldad wahet pidamata — lõpmata ilusaid maakohte

ette töiwad. Aga wähe humitas see üliilus pilt murelikkusi täiskaswanud reisijaid. Minult lapsed wahtiswad uudishimulikult wiinamarja põesaid, mis oma wilja all painduiswad. Neg ajalt filkasiwad nemad rõõmsalt mets partide parme nähes, kes ligitulejat laewa kartsiwad ja kisaga kõrmale lenda-
siwad. Õrnalt, laene sarnaselt tõusiswad roheliste kõrgustifude read, mis pähkla puude ja akatsiatega kaetud oliswad; nende roheliste põesaste wahelt paistis kaunis tihti nägus talu majakene ümberpiiratud wiljapuu ja taime aiaga. Laiade lagendifude peal sõiswad hobuste ja lehmade karjad ja aedade peal istusiswad koerust täis orawad, aga wäsinud reisijad hingasiwad ainult siis kergemalt, kui laew kaldale seisma jäi kolmkümmend penikoormat allpidi Luiswilli.

Rõõmsasti wuliseja ojakene, selge kui kristall, tõi neid sinna kohale, kuhu Toomas Pinksoln, weikse perekonna isa, arwas kohalise olewat oma kodu kollet asutada. Suure isuga hakkasiwad rändajad enesele lihtsat elumaja ülesse raiuma. Oli ruttu tarwis palkisid raiuda ja neid ära tahuda; iga pere liige pidi osawõtma üleüldises töös; hakkas tööle ka weike Ebigi*); ja waata, mõne kolme nelja päewa järele oli nende elumaja walmis, mida Amerikas „blokhauziks“ (palkidest maja) kutsutakse. Minult üks kammer oli selles ehituses. Pööning oli aidaks ja riiete kapiks. Oli temal ka weel teine tähendus: iga õhtu ronis mööda järsku treppi sinna ülesse weikene Ebi ja tegi sinna omale aseme. Raks willast tekki — see oli kõik, mis tal selle juures pruukida oliswad; ühe laotas tema alla, teisega kattis ennast. Magusaste uinuis poisikene selle kõwa aseme peal; töö ja mängud, mets ja taewas oliswad temale selged rahulikud unistused. . . .

Woodi, laud ja neli tooli — see oli kõik nende ellitamata looduse laste mööbel. Tore põline, tihe lehtne mets oli nende armsam paik, aga weike Ebile, pääle isa ja ema, oli tema peacegu kõik. Lugema filpide järele õppis pois juba Kentuffis ja südamest õppis ta uue koha peal edasi.

*) Ebi — tähendatud Abraam.

Aga paremine, kui raamatutest, sai tema sellest õpetusest aru, mida selge sinawa taewa all leidis. Kui ta õpituki oli selgeks saanud, pani pois kõolitarkuse kõrwale ja jooksis lilled ja puude, rohu ja wiljade juure suurri looduse saladusi õppima. Aga liblik, iga lind tutvustas teda millegi imeliku huwitawa uudisega. . . .

Esimine kink, mida Ebi oma uuel kodumaal sai, oli püü; esimene lind, mida weike tütt maha lastis, oli kask, kes liiga nende tua ligi tuli.

Ei läinud aastatgi Linnkõrde Indiasse tulemisest mööda, kui Ebile suur kurbus osaks sai: ta kaotas oma õrnalt armastawa ema. Waikselt ja lihtsalt, ilma kiriku lauluta, ilma saatjateta matiwad nad kalli surmukeha lihtsalt kofku tautud puusärgis, weike kõrgustiku peal metsas maha, teda õnnistamise ja sügawa kurbustega saates. Kõige rassemalt mõjus see kaotus weikse Ebi peale. Tema kaotas emas palawalt armastajat südant, kes kõige suuremat mõju tema noore hinge peale awaldas. Sooja mälestust tema üle kandis kõige oma elu aja Linnkõrde oma südames. Suuremalt jaolt tema tööks arwab ta eneses omadust inimestega rahulikult koos elada, kurbustamisi andeks anda, pehmelt ja soojalt kõige poole hoida.

Teine peatükk.

Amerika wäljarändajate elu.

Amerika wäljarändajad — see on nagu üks ise selts inimesi. Pääle püüsi, kirwe ja Piibli need metsa elanikud peaaegu midagi ei tarwita. Kõige kallim asuniku warandus on ta pere; tugew käsi — tema kõige parem õiguste kaitsja. Omas elu kombetes on ta peaaegu nagu „metsa pojad“ indianlastel. Zahi peale minnes paneb ta omale karwase nahk mütsi pähe ja jalga tõmbab metselaja nahast saapad. Püü,

jahi kott ja sarw püsirohuga — need on ta jahi riistad. Miiskuse ja külma wastu wõtab ta laia kätt pintsaflu ja püksid pehmeft pödra nahast enesega kaasa. Riided, kui ka kõik wäljarändajate ümbrus, on kõrgema astmeni praktilalik, kohalik ja lihtne.

Tema alatine asupaik on mets. Temas saadab ta terwed nädalad mööda kaugel omast perekonnast. Ei ole jalgteed, mida ta ei oleks risti ja põigiti läbi käind; tema hulgub ka niisuguseid kohte mööda, kuhu inimese jalg weel ei ole saanud, ja ei tea, mis tähendab ära eksima. Tugew iseloom peab olema sel inimesel, kes sügawasfe põlisesse metsa läheb, mille kurblik pimedus ebauslikku kartust iga sureliku peale ajab! Sügaw waikus walitseb määratuma põliste puude ja teede wahel, mis lehtedega on üle külwatud; ainult harwa tungib päikese kiir läbi tiheda lehestiku, mõni minut salalikku pimedust elustades. Teekäija pea peal kudrutawad mets tuid, tema jalgade ees ajawad endid sirgeks ja tõmbawad rõngasse ussid: siin on rästik oma hülgawa nahaga, mis iga karwa wikerkaari wärwidega mängib; siin on ka usspöder kes pikkamisi ammumise moodi süsinaga püsti tõuseb. Mets on kardetaw elukoht, aga julge kütt wõitis tema tumedat rammu; tema ees kummardab, tema ees läheb kõrwale kõik, mis teistele kardetaw on.

Tihsti kogusiwad kütid endid kofku ja wõtsiwad pikad teekäigud ühes koos ette. Päewal ajasiwad nad wäsimata mets loome, ja lindu taga. Läks neil õnneks suurt looma tappa, näituseks põtra, siis tõmbasiwad nad tema seljast naha maha ja paniwad liha pika ridwa otja, teda seda moodi huntide eest hoides. Õhtuks tuliwad seltsilised kofku. Tugew õhtu jook, jutu, nalja ja lauludega, lõpetas raske päewa.

Neljat kasku peeti pühaste; ei ükski pauk rikkund pühapäewa toredat waikust: muidu arwasiwad nad eneste peale õnnetust tõmbawat.

Selle teekonna lõpul tuli asuja tagasi oma pere juure ja puhkas nende keskel üle elatud muredest ja hädasohtudest. Tema liht palkidest onnikene andis talle kõik kohalikud elu

tarwitused. Ja kui lihtsad oliwad tema nõudmised! Palgid, mis ta elumaja seinteks oliwad, ei olnud mõni kord täieste koortestki puhastatud. Nelja nurgeline sisemine tuba oli waewalt künime jalga kõrge. Ei saanud ilma waewata asju tähele panna, mis tuas oliwad, sest et iga kord ei armatud asjaks, mis waewa maksaks, sinna sisse akent raiuda ja wälimise päewa walgusele teed tua sisse lahti teha. Põrandat ka ei olnud; mõned lauad, mis niiskuse hoidmiseks oliwad pandud, loeti juba suureks uhkuseks. Tuli koldes ehk piisoni raswast küünal loeti küllalt kõlblis olema õhtuseks walgustamiseks. Seinte peale riputati nagu ilustuseks riided, kirwed, sõjakirwed, oherdid ja nuad j. m. m. tarwilised asjad. Woodi, kätki, pink, laud ja mitmes suuruses wannid, — see kõik oli lihtsalt ja jämedalt pere isast enesest walmistatud ja täitis lihtsa tua mööblit. Pere maja mured oliwad täiesti asuniku naese peal, aga tema ei olnud koormatud raske töödega, nagu ta nabrinna indianlane.

Lihtne oli kodune maja pidamine asunikul, lihtne oli ka ta eluviis. Lõuna- ja õhtusöögiks oli maisileib sellesama maisiga ainult keedetult; lihatoit, mis isa metsas püüdis, oli juba uhkuseks.

Mitte vähem lihtne kodusest elust oli ka kodanlik elu asunikul. Üleüldine arwamine — see oli nende ainufene kohus ja seadus. Ja häda jellele, kes ta enese wastu üles tõstis! Kui ta oli laisfleja — siis langes ta naabrite wiha ja põlgtuse alla ja jägedaste kannatas ta nende poolt löökisid. Rohkem tähtsamate üleastumiste eest maksis hirmus rahwa kohus, mis Lintsche nime all tutaw oli. Kui ümbruses juhtus hobusewargus, waras ehk ümberhulkuja, kes kohalise rahwale kahju tegi, siis kogusiwad endid ustawad naabrid kokku ja arwasiwad üheskoos trahwi süüdlasele. Siis istusiwad nemad, harilikult ööse, hobuste selga ja otsisiwad furjategija ülesse, keda wastutamisele wõeti, ja kui tal õnneks ei läinud ennast õigeks tunnistada, kohe ka trahwiti. Üks kohtunikudest sidus süüdlase puu külge finni ja pelsis teda piitfaga

kuni wereni ja tihti määris ta haawad tõkatiga ja puistas fulgebega üle.

Selle kareduse ja oma õiguste tagaajamise juures oli amerika afunil täieste kristlik ristiinimene. Tema uskus Jumalat kui laps — lihtsalt ja pühaste. Piibel oli sageaaste ainukene raamat tema majas. Tema järele õpetas ema lapsi lugema. Waimuliku isiku käimine afuniku majas oli tähtis juhtumine tema elus ja pidustati suureste kui iseäralik pidu. Naabrid, kes mitme penikoorma taga elasid, tõttasid majasse, õnnelikud rändaja jutlustaja tuleku üle, kes ühes ka arstlikka nõuandmisi andis. Tema ristis siin lapsi mõnikord pealt kümme aastat wanad ja andis siinsamas lahtise taewa all püha õhtu söömaega.

Mõndawiisi jooksis nende looduse laste lihtne ja kare elu edasi. Niisamasugune oli ka perekond, kust Lincoln, tähtis põhjaamerika wägimees, wälja tuli, kes rahwa mälestuses ühes rias Waschingtoniga seisab. See perekond hoidis oma kaskel kristlikku usu kindlust, iseloomu puhtust ja alalist kangel tööhimu.

Kolmas peatükk.

Weike Gbi lapsepõlised aastad.

Meie jutu algul leiame meie Lincolnide perekonna teel Kentuckist Indianasse. Ühtepuhkune pere kaswamine ja sel-
lepärast elutarwituste saamise raskus ajasid wiimaks Toomast Lincolni seda riiki mahajätma, oma poja Abraami kodumaad, kes ilmale tuli 12 webruaril 1809 aastal Godsenwilli linnakese ligidal.

Meie juba nägime, kuidas asujad omas uues kodus elama hakkasid ja misjuguist raskest kaudust nad warsti pärast seda seal kannatasid.

Ena surm mõjus kangeste weike Ebi peale. Tema jäi tõsisemaks, kindlamaks: kuni vähema tähenduseni mäletas tema ena õpetusi ja püüdis Jumalakartlikult täita. Isa ei jõudnud küllalt kiita oma sõnakuulelikku usinat poega, kes, küll vaatamata tema nooruse aastate peale, isale väga suureks abiks ta töö juures oli. Mõetifikus ja ilma inimeseta elukohas, kus Lincolni perefond elas, ei olnud sel ajal mitte ühtgi kooli. Oma õppimisest tuli poisile ükspäine edasi ajada. Ta seisis ükspäini Piibli lugemises, sest et teisi raamatuid ajumiskunde majas ei olnud. Ebi armsam mõte oli lugemises nii suurt kunsti kätte saada, nagu ta Jumala kartlikul emal oli, kes tihti waljuste luges ja lastele püha kirja ära seletas.

Üksford tuleb õhtu isa kodu oma naabri juures ja waatab rõõmsalt poja peale ning annab temale hoolfaste kinni fiitunud kimbu. Poiss süub ruttu kimbu lahti ja hõiskab waljuste rõõmu pärast: kimbus oli raamat, tõsi küll wana katkend, aga Ebi ei olnud nii raamatute peale ära ellitatud, waid ta näitas talle suureks waranduseks olewat. Tema ennemalt neelab alla, kui lueb raamatu pealkirja — „Piligrimo rändamine“*) ja juba teisel päewal istub ta lugemise taha, ja pruugib selleks kõik omad wabad minutid. Džhon Benieni kirjatöö oli poisile, kes siiasaadik ainult piiblit ja katekismust oli lugenud, uueks äramõetmata mõtete ja teaduste hallikaks. Tema hakkas raamatut teistforda läbi lugema, kui talle uus ootamata õnn osaks sai: naabri ett andis temale lugeda „Esopi mõistu laulud.“ See raamat huuwitas jälle üliwäga poissi. Ta sai ka temast heaste aru; ettetoodud elajad oliwad talle väga meele järele, ja tema mõttelised tähendused ja naljad tegiwad talle suurt rõõmu. Ja nõnda himuga luges ta raamatu läbi, ilma et isegi oleks tähele pannud, õppis suurema osa mõistu juttudest pähe. Ja tõeste, meie leiame pärast president Lincolnis piibli teadjat ja ka inimest, kes mõistuseõnne on lugenud. Mis sõrdlemis-

*) See tähtis raamat loetakse paremaks inglise klassika kirjatoõks.

tesse, tähendustesse, eluta asjade selgetesse kirjeldustesse puutub, siis peab tähendama, et harva ka kõige kõrgem mõistus ei wõi teda selles üle käija. Paljad tema ütelsed saidwad amerika rahwale üleüldisteks kõnekäänudeks, elawad terve millionide rahwa suus ja loetakse kui wanad sõnad, Amerikas elutarkuse hallikaks.

Sellesama aja juurde tuleb ka teine tähtis juhtumine Abraami elus arwata: ta õppis kirjutama. Koolmeistriks ilmus keegi Genks, kes mitte kaugel nende majast ei elanud ja midagi ilukirjutusest teadis. Anderikas pois tegi juured sammud kirja iluduses ja puhtuses ja läks warsti oma koolmeistriks ette, kes seda kui imet waatas. Tinti ja paberit oli waestel asunikkudel wähe ja nende asemel pruugiti sagedaste süe otsaga pulka, millega pois mööda lauda ilma wäsimata kirjutas ja mõnikord lihtsalt ka mööda maad. Kooli tööd ei ellitanud ka Abraami ära, et ta isat ei aidanud, waid tihti tuli ette firwes selga wõtta ja metsa puid raiuma minna, mida Abraam ka rõõmuga tegi.

Jätub ühekorra Abraam puu all ja teeb kapi otsaga juured ilusad tähed.

— Abraam! Abraam! Kus sa oled? Mis sa siin teed? küsindab tema juurde jookstes Daawet tema kasuwend, naabri poeg.

— Kirjutan! kostab rahulikult Abraam.

— Mõnda ma sind uskusin! Ja kus sa siis õppisid kirjutama ja mis sa siin kirjutasid?

— Oma nime.

Daawet waatas uhmatalt seltsilise peale. Ta ei uskunud et tema wanune pois kirjutada mõistab, mida siin ümbruses ka täiskaswanudgi ei osanud. Et Abraami ta enesekiituses laita, jooksis ta oma isa juure, kes wähe weermise waral lugeda mõistis, ja palus teda lugeda, mis seltsiline kirjutas.

— A—b—r—a—m S—i—n—k—o—l—n, luges pikkamisi täht haawal puuraiuja Abraami kirjutatud ilusaid

tähta põlise Indiani pinna peal. Muustates waatafiwad isa ja poeg noore õpetatud mehe peale.

Miis Lintolni surmast läks juba üheksa kuud mööda. Ühekorra futsub Toomas Lintoln weikset kirjutajat ja küsib:

— Sa õppisid nüüd heaste kirjutama. Wõid kirja kirjutada?

— Katsun, wastab Abraam, täis rõõmu niisuguse tähtsa töö üle; tema toob tindi ja paberi, istub laua taha ja aeg ajalt isa peale waadates hakkab ta tikteerimise järele pikka kirja kirjutama. Siia juure tuli ka õde, uudishimulikult oma õpetatud wenna peale waadates. Kiri oli naabri õpetaja, master Elkinsile, keda Toomas Lintoln palus oma juure sõita ühel pühapäewal, et matukse jutlust ütelda surnud naese mälestuseks. Wiimast punkti pannes, luges Ebi waljuste oma kirjatöö ette. Suu lahti, silmad laiali, kuulas teda isa: Abraam oli esimine, kes Lintolnidest kirjutada mõistis.

Kolm kuud hiljem asunikkude uffe ees jäi hobune seisma, selle pealt wanamees-õpetaja, master Elkins, maha ronis. Abraam jooksis tema wastu ja küsis teretades.

— Saite teie mu kirja fätte?

— Sinu kirja, s. o. su isa kirja, mu kallis? tüsis õpetaja.

— Ei minu kirja: isa ei oska kirjutada.

— Kui ta tõeste sinu kiri on, siis ei pruugi sul midagi häbeneda: sest ta oli väga häste kirjutatud, ütles master Elkins, sõbralikult poisji põse pääle liües.

Varsti sai Ebi raamatu fogu rikkamaks ühe uue kirjatööga „Waschingtoni elufirjeldusega.“

Ebi onu elas selle suure mehe ajal. Tema ise sõdis ta juhatuse all ja ei millegi mu üle rääkinud ta niisuguse häämeelega, kui tähtsa Amerika wabastaja üle, selle mälestus Lintolnide perekonnas pühaks peeti. Mõju, mis poisjs lugedes rahmulisfe wäginuhe elu firjeldusest sai, mõjus väga noore hinge peale.

Läksid weel mõned kuud mööda. Ebi elus sündis tähtis juhtumine. Isa otsis temale teise ema, ühe Saali Dsonston.

See tnбли naesterahwas armastas soojalt wõerasi poega ja pani kindlat rõhku tema harimise peale. Mitte kangel nende majast tehti asunikkude kool lahti ja wõeras ema ruttas teda sinna panna. Ta oli eeskujulik koolilaps ja läks lugemises kirjutuses ja rehkenduses teistest kõigist ette, ja jäi ikka seks-samaks armsaks lahkeks poisiks. Seltsilised armastasiwad teda väga ja nimetasiwad teda tema pehme iseloomu pärast rahuarbastajaks.

Wõeras ema, kes Ebiga rahul oli, ostis talle uue raamatu „Heinrich Klei elulugu,“ — rattawa kõnemehe ja üldise töötégija elu loo, kes sel ajal laialt kuulus oli. See raamat huwitas teda väga ja oli talle selle poolest tähtis, et ta tutvustas poisji tema koduse riikliku eluga ja nende küsimistega, mis ta elanikkusi rahustasiwad, ja milles tema pärast niisjuurt osa pidi mängima.

Baewalt jõudis poisj seda raamatut läbi lugeda, kui temaga see juhtumine juhtus, mis selget tunnistust andis teaduse hinna ja tema piirita auus, mis tema iseloomu ise kriips oli, mil põhjusel teda ka „auusaks Linkolniks“ hüüti.

Abraam saab ühe oma tuttawa seltsilise käest teada, et tema koolmeisteril, master Kraufordil, palju täielikum Wasching-toni elukirjeldus on, kui Ebil siamaale tuttam oli. Ta tahtis seda raamatut saada maksu see mis tahes, ta läheb koolmeisteri juure ja palub tema käest raamatut. Palwe täi-detafse muidugi hea meelega; raamatu omanik ütleb Ebile, et ei ole tarwis rutata tagasi toomisega, — wõib lugeda teda kui palju tahab.

Uudishimulikult wõttis Abraam omale koju ja kandis seda warandust ühtepuhku enesega kaasas. Ka töögi juures oii ta tal kaasas ja peitis teda puu õõnsusesse, kus ta tal käepärast oli. Temale näitas, et ta otsis kõige parema ja ilma kartuseta koha oma asjale, aga missugune oli tema ehmatus, kui ta raamatut wälja wõttes nägi et ta oli juu-rest wihamast täieste ära rifutud. Ebi hakkas kibedaste nutma. Mis siin teha? Tema juu läbi oli wõeras asi rifutud.

Ta laotas raamatu päikese kätte, et kuidagi wiisi teda kuiwatada; püüdis teda plekkidest puhastada ja wiimaks läks otsekohse Kraufordi juurde ja rääkis puhtast südamest talle kõik ära.

Krauford, nähtawalt imestas väga, nähes et poisj nii wara tema juure ilmus.

— Ma tõin teie „Waschingtoni eluloo“ ära, rääkis Ebi pääd norgu lastes.

— Kas ja ta juba läbi lugesid? Miks pärast ja nõnda ruttasid? Ma ütlesin ju julle, et wõid teda enesel hoida kui kaua tahad.

— Ei, ma ei lugenud teda weel lõpuni läbi; waid mul juhtus õnnetus, — ja nende sõnadega sidus ta kimbu lahti, milles kannataja raamat oli.

Kraufordil oli ennemalt kurwast poisist kahju, kui raamatust.

— Ma wõin teile raamatu tagasi anda herra koolmeister, ütles Ebi. — Tõsi mul pole raha, aga ma wõin tööd teha. Andke mulle mingisugust tööd.

— Töö taga ei ole asja. Sääl leigatakse mul ruttid; kui tahad, siis mine aita leikajatel?

— Häameelega. Millal siis pean hakkama?

— Kas kohe homme. Sis ja saad koguniste omale, sest et ja teda auusa waewaga teenid.

Teisel päewal wara oli juba Ebi wäljal ja tegi nõnda hoolsaste tööd, et higi ojana maha jooksis.

Ohta, wäsinud, täieste iseenesega rahul, läks ta wane-mate majasse tagasi raskestes saadud waraga oma töö cest.

Neljas peatükk.

Barwede ajamine.

Neg läks edasi, ja wähehaawal sai Abraamist tugew, terve kabeffateiiskümnne aastane noormees. Ta oli isast pi-

fem ja tugewam; piipefades ei olnud tal vähem raffuši, kui wanamehel Linklõnil. Rõdges ümbruses oli ta kuulus hea töötõõgija, ja fellepärast igalpool, kus midagi tähtfamat ette wõeti, kutsuti teda ifka appi ja leiti temas tublit töötõõgijat, kes alati oli walmis awitamas ja felle tugewa löõkfide all ka kõige tugewamad puud maha kuffufiwad.

Ei kufstunud temas ka õppimife himu. Kuulis tema aga kufstil pool uut raamatut, ärkas temas kõhe himu makfku mis tahes teda läbi lugeda jaada; oma wanad raamatud luges ta ka tihti läbi. Tema weifene raamatu fogu fai rikkamaks weel „Franklini elulooa“ ja „Plutarhiga“ ingliskeele tõlfes. Rõik tema raamatu rikkus oli fiis nõnda wiifi peale kafe wiimafe leidufe — Piibli ja katekismufe, „Ejopi mõiftu laulud,“ Piligrimi rändamine,“ kaks Wafchingtoni elulugu ja Heinrich Klei eluloo kirjeldus.

Ei jätnud ka Abraam kirjutamift järele. Rõik naabrid, kellel tarwis oli kauftetele tutawatele ja fugalaftele kirjutada, tuliwad tema juure. Ebi fai ümberkaufse rahwa fekretariks, ja õppis felle läbi teifte inimefte mõtteid õigefte ülefse kirjutama.

— Warfti tuli noore Ebile fuurem töö ringfond. Üks tema naabrideft, mafter Pitt, ajas parwefid mõõda Misfifipi jõge allapidi metfa ja fõõgi kauftaga mida ta lõunepoolfetes iftandiffudes ära müis, ja andis Ebile nõu üht niifuguf parwe ajama hakata. Ja nõnda fai puuraiujaf Ebift parwe ajaja.

Raudteefid fell ajal ei olnud. Raskufte ja afjade we-damine fündis nende parwe meefte läbi. Need inimefed teenifiwad head raha, mida uad ka afjata ei faanud. Parwe allapidi jõge ajada oli weel kerge, aga teine afi oli teda wafstu jookfsu ajada: fiin pidiwad teibad ja mõlad kätte faama wõetud ja wafstujookfsja weega wõidelbud.

Ebi ja tema feltfifilife Dfoni ujumine ei läinud ka ilma juhtumifteta mõõda. Taewas ei olnud alati felge ja pilwita. Dorm mängis fagedafte nende laewufeftega ja ähwardas neid wafstu kallaf puruks lüüa; fuured wiimad tegiwad neid

mitu korda luuni märjaks. Sattusiwad nad ka weel teist seltsi õnnetuste alla.

Ühe korra õhtu ajal, kaldale seisma jäedes, heitsiwad seltsilised puhkama. Süda öö ajal äratas Abraamit mingi jugune kohin ülesse.

— Mis seal on? hüüdis tema, Dsoni külge tõugates. See õerus uuseid filmi ja pomises läbi une.

— Neegrid.

— Kes seal on? küsis uueste Abraam.

Wastust ei tulnud. Oli kuulda mõne inimese häälte sojin, ja mõne minuti järele nägiwad noored inimesed eneste ees neli musta warju, kes kuu paistel weel hirmjamat paistsiwad olema, ja kuulsiwad heaste tuntud neegri feelt.

Ebi ja Dson said aru, mis mõte sel mustal seltskonnal oli, ja walmistasiwad endid kaitsma. Tuleriista nendega ühes ei olnud, nõndawiisi pidiwad nad endi tugewate lihaste ja noorte rusikate peale lootma. Üks mustadest fargas juba parwe serwa peale ja kõrgesse tõstetud pääratuma teibaga, löi Dsoni. Ebi fargas filmapilk neegri teibasfe finni, tõmbas ta enese kõrist finni ja wiskas ta sügawasse jõkke.

Kuulus wee plumpsatamine ja selle järele oli surma waihus . . .

Kolm järele jäänud neegrit ei wõinud midagi noorte wäginceeste wastu teha. Tubliste häbistatud waenlane pidi ometegi wiimaks jooksuma pistma. Ei ka täieste ilma hädaohuta läinud see lahing Ebil mööda: parem käsi oli temal tugewaste teibaga haawatud, ja parem film oli peaaegu nuaga wälja löödud. Õnneks läks neist aurulaew mööda, kes neid ühes wõttis. Ilma mingi niisuguse juhtumijeta jõudsiwad nad wiimaks õnnelikult Uue Orleani kaldale.

Witmesugused suurelinna löbustused ei pannud noori inimesi kauemini finni, kui seda peremees nõudis. Oma kodustesse metsadesse tagasi tulles mälestasiwad Ebi ja Dson fagedaste nähtud ja kuulbud juhtumist endi teereisu peal. Nutt nende tõeliku ja targa töö üle, mis neile oli usaldatud,

ja noorte puurajujate auususe ja wahmuise üle, läks peagi ümbruses laiale ja tõi naabrite keskel auustust.

Viies peatükk.

Indianast Illinoisse.

Ei saanud Toomas Lincoln oma rasket elu Indianas lõpetada. Nirmus ruttu kaswan rahmahulk Põhja-Amerika ühendatud riikides, kelle all ka Indiana oli, ja ka ärawõitmata himu rändamisele, tõmbasivad tema tähelepanemise järgmise naabri riigi Illinoisse peale, kelle haruldase wiljakandja maa üle asunikude kõrwu kõige meelitawamad jutud puutusivad. Waatamata oma wana aastate peale, wõttis Toomas nõuks oma pallideist maja ära wijata ja kaugele õhtu poole minna, kus küttide jutu jarele, „piima ja mett jookkis.“

Märtsi kuus 1830 aastal läks kõik Lincolnide pere teele. Abraam sai 21 aastaseks. Kui täiskaswanul, oli tal luba pereist lahku lüüa, aga hea poeg arwas paremaks pere külge jääda ja isat uue koha peale aidata asutada. Rahe nädala jooksul oli teekäik Spenseri krahwiriigist, Indianast, kus Lincolnid elasivad, kuni Defaturasse Illinoisis tehtud. Oma koha walisivad nad mitte kaugel Defaturast, põhja pool Sangamani jõe kaldal. Ebi awitusel oli uus pall majakene üles ehitatud, ja selle järele hakkasivad nad oma maid, aiaga ümber ehitama, mille wilja rikkus nende ootamistest üle käis. See töö oli suuremalt jaolt Abraami peal; ootamata kiirusega tegi ta hulga teibaid ja tegi ühe kümme tesjatini maale aia ümber.

Kui prantsuse kuninga Ludwig Filipi sõnad tema trooni peale astumise ajal õiged on et: „see kõlbab kõige rohkem walitsejaks, kes ise eneses oma aitamiseks hallika leiab,“ siis oli kohe nagu Abraam selle tarwis loodud, et pärast Põhja-amerika ühendatud riikide presidendiks hakata.

Siimine talw, mida asunikud Illinoisis elasiwad, oli kõige waljum, misjuguft wanad elanikud mälestasiwad. Remad nimetasiwad teda, „sügawa lume talweks,“ sellepärast et legenditud oliwad kolme kuu jooksul kolme jala paksuse walge lume waiba all. Loomulik järelbus sellest oli puudus toidu tagawaras. Waatamata lume tuiskude peale, pidi Ebi jahi peale minema ja wärsket liha tooma. Tema ei olnud sugugi hea kütt, aga armastus wanemate wastu, see iseäralik Lincolni iseloomu kriips, õpetas teda temale antud tööjõd kõige parema tahtmise ja järelbussega tegema.

Wähehaawal hakkas Lincolnide pere uue koha peal elama, ja Abraamis ärkas täielik amerika elaniku loomus, nõudmine oma jala peal elada. Ta mõtles kodu maha jätta ja ilma põhjaliku plaanita, ilma kapitalita, ainult liikumata tahtmise jõuuga, paindumata auususega ja kõwa tahtmisega maksu mis maksab, enesele teed rajada, — ja nõnda astus ta ilmasse.

Kõige esite läks ta Pitsburgi linna ümbrusesse ja hakkas seal tööd tegema, üksteis fus ja mida. Siin, niisama kui ka kodu maal, läks tal korda enesele kõikide poolehoidmist wõita, kellega tal aga tegemist oli. Kõige sagedamalt käis ta aga kellegi Armstrongi majas, kes teda, kui lihaft poega armastas. Pikkadel talwe õhtutel kogus kõik pere enast kamina juurde kofku. Wana Armstrong õerus oma fortjus käsa, ta naene wahtis mõttes punast tuld, ja Ebi istus, täiesti lugemisesse wajunud millegi raamatu taga, mida ta oma kaswatajate wanast raamatu kogust oli wäljaotfinud, nagu ta wanu Armstrongi nimetas. Tema kuub oli sel ajal, tõsi küll, väga ära fulunud, aga ta ei pannud jeda tähelegi: kui temal aga töö ja raamatud oliwad, — ja ta oli täieste rahul oma eluga Pitsburis.

Tuli kewade, ja Abraam sai uue käsu parwega Uude Orleansi minna. Kurwalt palawa tänuga jättis ta oma hää kaswatajatega jumalaga ja läks ära lõuna maale, sel minutil mitte ette teades misjuguft juhtumiste põhjusel neil jälle üksteist tuli näha.

Sügam oli sel korral mõju, mida tema peale „Lõunamaa Kuninganna“*) tõi Linnas möllas furi kolera, tuttam kolase joogatõbe nime all. Hospidaliid olivad haigeid täis; furnutehad olivad matmata uulitsate peal maas; igaüks, kes wõis, ruttas äraminema külgehakkajast kohast.

Nga Abraam jäi selles linnas niikauaks sinna, kui ta kõik temale ustud asjad äratoimetas. Peremees mõistis tema wäärtuse ja teenistuse hinda ära arvata, ja püüdis teda oma juures hoida, temale oma kontoris abi kohta andes. Abraam oli nõus — ja waata parwe ajajast sai kuntori ametnik. Warsti sai ta kuulsaks kõiges Uues Salemis, kus ta kauplemas pidi. Igaiüks läks armsamalt sinna poodi, kus tal asja oli, noore lahke Linnolniga. Tema auusust sai wanaiks sõnaks kõiges ümbruses.

Nga warsti ei nähtud enam noort kuntori ametnikku leti taga: tema jäänuses teist, rohkem töörikast elu; hää juhtumiste kofkujooksmine tegi talle wõimalikuks oma igawat ametit kaalude ja paberi hunikute taga maha jätta ja tegi tema ees uue laia tee lahti.

Kuues peatükk.

Abraam Linnolu — priitahtlik maamõetja ja kohtuametnik.

Esimised Amerika elanikud olivad, nagu teada, indianlased. Laialt ja wabalt elasiwad nad tesse laiu legendikusi ja metsasi, mis rikkad olivad igat felti linnu ja loomadega, ja mööda juureweelisi kalarikkaid jõgeši. Teraw tomahawk, wibupüüs, skalperimise nuga ja lähikene piip tubakaga — see oli kõik, mida indianlasele ta lihtsas elus tarwis oli. Tähtis nägemine, iseäralik kuulmine, ja iseäralik haistmine tegiwad teda kütiks juba kätikist saadik. Paigal

*) Nõnda nimetatakse jägedasti Luit Orleansi.

olewat elu ei kannatanud ta wälja. Oma wigwammi,*) kus ta škwan**) oma rasket elu mööda saatis, wõis ta kergeste ühest kohast teise kanda. Üht oli temale tihedaste tarwis — see oli lai, kõige suurem ilma piirita wabadus lagendikul. Seal, kus rahwas tihedaste elab, tunneb ennast punanahlane kui waba metsa lind puuri kinni pandud olewat, kui weest wälja wõetud kala.

Ja waata sinna maadesse, mida indianlane juba ammust ajast oma pärijeks luges, ilmus temale tundmata „walge“ inimene. Ta näitas talle esiteks mõneks jumaluseks olewat, kes kõigetugewam oli ja päikest ja wälku saatis.***) Hiruga jooksiwad punanahksed ära kaugemale õhtu poole selle hirmsa olemise eest, talle rikka Atlandi kalda jättes. Tulejad asujsiwad sinna; asutasiwad enestele palju rahwarikkaid külasid ja pruukisiwad selle koha rikkaid andeid oma kasuks. Nende jugu kaswas, nagu rohi kewadel, ühe indianlase eestwedaja sõnade järele ja läks igasse külge laiali ifka rohkem ja rohkem laia lagendikku oma alla wõttes. Kurbtusega waatasiwad indianlased kudas põlised puud kohalise rahwa kirwe all langesiwad, ja sügawad waud nende põlise pinna peale aeti. Walged hakkasiwad enam ja enam indianlasi kitsikusesse ajama; waeste käest wõeti maad ära, ilma et nad selle eest midagi oleks saanud. Lõpmata wiha langes kaitseta looduse laste hinges walgete wastu. Korralikku sõda europlaste wastu ajada ei olnud neil wõimalik; seda keelas nende juures hea sõjariistade puudus, ja indianlaste laiali olemine, kes mitmesse juguwõtsasse langesiwad, kes isekeskis wiha kandsiwad. Siis hakkas pikk rida europlaste ajutuste peale tunginisi; metslased kutasiwad kõik mis kätte juhtus; were ojad, inetumad skalpeeritud furnukehad jätsiwad nad eneste järele maha. Palju juri ajunikkusi, enne kui indianlased rahule jäiwad. See rahule jäämine ei sündinud

*) wigwam — indianlase elumaja. **) škwan — indianlase naene. ***) Gsimised paugud näitasiwad indianlastel, kes tule riista ei tunnud, pike ja wälf olewat.

mingisuguse išeäralise lahingi järele, aga peaosalt jellepärast, et punanahhsete suguwõja, kes oma wägewa waenlasega ei jõudnud sõdida, sel kõik haritud sõjariistad oliwad, hakkas ruttu ära jurema. Ta sulab kui lumi kewade mäe latwade peal. Wiieft miljonist punanahhlastest, kui suur arv neid Amerika ülesleidmise ajal oli, ei ole neid nüüd rohkem järele jäänud, kui 300 tuhat.

1830 aastal oli riid asunikkude ja punanahhlaste wahel weel täies joones. Ühe tugewa indianlase suguseltsi esimees, tutaw Must Kottas, andis ühe manifesti, mis suusõnalikult kaugele läks. Wiimase mõeduni oli ta europlaste wägiwaldsusega rahul, mida nad punanahhlastele tegiwad.

„Trepper“ (walge), üteldi manifestis, tuli meie peale, läbi Mississippi; tema lasab punanahhlast, tema naest ja lapsi kui preris hunta. Meie wigwamid on põletatud; meie kari on äratapetud, ehk ära rööwitud. „Must kottas“ läheb läbi suure jõe (Mississippi), et kawatunud nägudega nõndasama teha, kui nad meiega on teinud.

Musta kotta sõja kutsje peale wastasiwad peaaegu kõik indiani suguwõjad. „Koerajalged“ indianlased „musta jalgadega“ indianlased, „potawattomid“ (indianide suguwõjad) wõtsiwad omad suured sõja firmed kätte ja ajasiwad hirmu ümberkaudse rahwa peale. Nemad tegiwad rööwkäitusid ümberkaudse rahwa majade peale, ajasiwad nende karia ära, tühjendasiwad nende põllud ära, lahutasiwad aiad ära, ja tomahawd ja pikf plüss käes ajasiwad walged jooksu. Walitsus oli sunnitud mõjuwaid abinõusid nende segaduste wastu wõtma ja saatis nende wastu sõjawäe wälja, kes enamiste wolonterid (wabatahtlihed) oliwad. Wiimaste seas oli ka Abraam Linkoln, kes kaalud ja arwud püssi wastu ümber wahetas. Kot mis tema üle üks sõja-seltsiline kirjutas: „Linkoln sai ruttu terve polgule armjaks ja warsti oli tema kapteniks tõstetud, j. o. ühe polgu juhatajaks. See oli osaw, karmas õistjer, kes waljuste oma alamate järele waatas, hoolsalt oma kohuseid täites, waimustatud mehisuse ja armastusega oma isamaa wastu,

Sõda indianlastega ei olnud suure sõjakäigu nagu. Zinkoln naljatab ise oma harilikku omadusega. „Peaaegu terve käigu ajal ei ole ma oma filmaga elawat võitlejat indianlast näinud, aga selle eest ei olnud vähe kofku puutumisi werejänuliste moskitlastega. Kui ma werekautuse pärast mõistust ei kaitand, siis olin ma selle asemel mitte üks kord surma ligidal nälja pärast.“

Sõda Musta Kottkaga ei kestnud kaua. Halwaste sõjariistus indianlased olivad warsti waigistatud, ja wolonteeriisi lasti kodu. See sõjakäik aga mõjus väga pärastise Zinkolni elu peale.

„Oli aeg,“ rääkis tema, „kui ma palju, õigemini ütelda, väga palju, uhkustasin oma terwete pikkade käte üle, selle peale pärast teistmoodi õppisin waatama. Ma ei teadnud neile hinda. Mitte keegi rikas ei wahi oma rikkust suurema rahulolemisega, kui ma oma käsi. Mu pea läks ringi plaanidest, ja ma pean tunnistama, et nende alguseks olivad mu termed, pikad käed. Ma arwasin kumtori abilisejt jaada warsti kaupmeheks, aga Must Kottkas tegi tema kapteniks. Kapten — tähtis nimi. Kapten ei wõi leti taga istuda, kui tahab, et jeltiilised ta peale endise filmadega waatakiwad.“

Ja waat, nõndawiiisi kuulsuse tee peale jattudes, sõja elus mõne kuu sees, jai Abraam aru, et jõud ja inimese tähtsus ei ole mitte üksnes terwes kättes, sellepärast jättis ta oma endise töö elu maha ja hakkas amerika seadusi õppima, omale eesmärgiks wõttes enesest õpetatud kohtuametnikku teha.

Rahwalikku nähtust tõi see uus kohtu asjade peale õppinud kandidaat oma elatanud, hoolitsejate kaaseltiiliste seas ette. Nõnda nagu puhus temast koduste metsadega selgest waejeste riides inimesest, oma iseäraliku feelega, lihtsate, peaaegu jämedate liikumistega.

Ebi oli suure kaswu ja küllalt mitte kohaliku teha ehitusega. Tema joonilised, pikad käed ja jalad näitakiwad, nagu olekiwad nad tal tülikas, kui ta marssima ehk tööd pidi tegema. Käed, mille üle tema wast uhkustas, olivad nagu oowade moodi, mida kuidagi ei olnud wõimalik finnastesje

ajada. Rael oli ka pite ja rind näitas liig kitsas olewat, selle „käijale majakale.“ Aga iseäralik tähtis oli meie kohtu kanditaadi pea, piserune, kitsas, liig weikene tema suure kaswuga wõrreldes. Juuksed rippusiwad salkudes, mitte mingisuguse kammi ehk harja alla ennaft andes. Ottaesine oli kõwa kiwi tüki moodi ja juba noores põlwes kortsudega kaetud. Tiheda kulmu karmade all, sügawates aukudes oliswad silmad, — ja misisugused silmad! Selged, sättendawad, terawad ja awalikud, oliswad nemad kord kelmlikult, kord mõtetes kaugele waatajad. Näitas, nagu oleks Ebi tahtnud iga inimese hinge läbi tungida, selle peale ta waatas. Mitte harilik juur juu oli täis kaks rida walgeid, kui lumi, hambaid. Kõrwad oleksiwad kaks korda suurema pea külge päsfinud, kui temal oli. Mingsugune riie ei hakanud Abraamile heaste; iga pool nagu naersiwad üksluised kondid ratsesepa tarkuse üle. Nagu mingsugune tugewus ja wõimus oli terwes Linkolnile kahas näha; — ja mitte ainult kehaliikjõud; maksis aga selle rahulikult sügawamõttelise näu peale waadata, et selle inimese suurt waimulikku jõudu tunda saada. Esimise waate juures Linkolnile peale oleks mõinud hüüda: „Mingsugune iseäralik isik!“ aga selle eest oleks pruukind ligewalt teda waadata ja ütelda: „Abraam Linkoln — see on iseäralik inimene; see on sõjamees, kes millegi eest tagasi ei astu, kes millegi ees ei wäri. Kes kõige oma eluga oma lootustest tagasi astub.

Kohtuasjade õppimist hakkas Linkoln oma harilikku usinuse ja annetega pööle; aga esimestel aegadel, kui ta weel omale nime ei jõudnud kuulsaks saada, ei toonud tema tööd talle mingsugust kasu, ja ta elas oma jõukate seltsiliste kõrwas peaaegu, kui sant. Et omale tükk leiba teenida, otsis Abraam omale kuskil kumtoris maamõetmise ametit. Ta ei olnud ilmaski matematikat õppinud, aga oma raudse tahtmise juures õppis ta wiimaks niipalju, et wõis riigi maamõetja ametit oma peale wõtta. Ja nõnda leiame meie Linkolnile ses samas ametis kus ka tema tähtis eelkäija Waschingtong oli. Tema jägas maad asunikude wahel tüki kaupa

ära; esimise käsu järele läks ta mitmekümne penikoorma taha ja mõetis seal metsad ja väljad, paha ilma peale waatamata. Muidugi mõista et niisuguses elus ei olnud ka mitmet seltsi juhtumiste puudust. Abraamile tuli üle jõgede minna, mis oma kallastest väljas oli; palju pikki sügiseseid öösid saatis ta metsas juure wihma ja fange külmaga mööda. Ühekorra äkitselt metsa ojasse sattudes, mis juure wihma järeldus oli, pidi Linkoln otsast finni wõtma ja mööda puutüwe ülessepidi, tema oma sõnade järele, „mitteharilikku wäsitawat teekäiku tegema.“

Aga wäga raskeid maamõetmise tööd ei tõmbanud teda, ta tõise kutsumise juurest ära. Tema õppis endist wiisi kohtuseadusi, lõpetas oma kohtuametniku hariduse ja maamõetmise lõpu järele tuli ta teadja adwokatina kohtu wõre ette.

Seitsmes peatükk.

Kohtu wõre ees.

Kuus aastat läks jesi ajast mööda, kui Linkoln oma kodu maha jättis ja ilma läks. Terwe, noor puuraiuja, kes ahnelt wanad raamatud wana Armstrongide juures läbi luges, jai nüüd kuuljaks õpetatud adwokadiks, kõigeparemaks seaduse tundjaks termes Illinois. Palju muutusi tuli ka selles peres ette, keda Linkoln oma „kõwatajadeks“ nimetas, ja kelle üle ta kõige soojemat mälestust kandis. Wana Armstrong suri ära, aga waeke naese peale langes kole õnnetus: tema wanem poeg, ainuke tugi, oli tapmise pärast kohtu alla antud.

Üks noor inimene oli öösel riiu ajal ära tapetud. Ilmus tunnistaja, kes tõeste tunnistas, et tapja olla noor Armstrong; et tema, tunnistaja, nägi oma silmadega teda kätt ülestõstma õnnetuma ohwri üle. Rohkem ümberlükkamata otsust ei wõinud ollagi. Kõik ümberkaudne rahwas oli ülesärritatud niisuguse furjatööga. Kõikide kõige piise-

maid juhtumisi kaebdusaluſe eluſt ette arwama, kes ka tõeste fergemeelne poifs oli. Mälestati ka tema fooliaegist walla-
tuſt ja riiduſid; kõik, tema ammu unustud teud oliwad kõige-
ſuuremalt ette kantud. Ja ſee kõik, ühte kofku mõdetud, tegi,
et noort inimest rahwa filmas ammu juurdunud kurjategijaks
tehti. Tema ſüüdistamine loeti kahtlustamataks, kohaliſed
ajalehed ainult aga rääkiſiwadgi kõige ſuuremaſt kurjategija
nuhtluſeſt, kes ilma ootamata ilma arwamata ennaſt niifu-
guſes kohutawas ſeiſukorras leides, hoopis meelt ära oli
heitmas.

Äkitselt, oma hirmsas õnnetuſes, ſaab õnnetu Armſt-
rongi ema kirja Lintolnile kätte, kus ta teatab, et mõtab poja
kaiſtmise oma peale ja tahab teha kõik mis ta mõib tema
peaſtmiseks.

Kõige enne püüdis Lintoln kohtu lõpu iſtumise aja
välja muretseda, mis ſelle tarwis tingimata waja oli, et
kohtu iſtujate fogu muudetud ſai, kes üleüldiſe arwamiſe
all oliwad. — Seda aega oma kaſuks pruufides, korjas
Lintoln täielikkufi teateid kõige ſündmuse üle ja, täieſte oma
kaiſtealuſe ſüütaufe ſiſſe uſkudes jäi tema rahulikult kohtu
päewa aſja harutamiseks ootama.

Kohtu ſaal oli rahwaſt täis. Kaffawad tunniſtajate
näitufed. Kõik nad on niikaugele Armſtrongi waſtu, et fu-
ritegu on täieſte näidatud ja karistamine tingimata. Ja
waata, oma koha pealt tõuſeh Lintoln üleſſe. Ta pöörab
mõne, nähtawalt tähtſuſeta, küſimisteſta tunniſtajate poole
ja paneb kõige rohkem rõhku kuritöö koha ja aja määramiſe
peale. Siis püüab ta wale jutud, mis rahwa ſeas on laiali
laotatud, ümberlühkata, näidates, et, ehk ſüüalune küll kerge-
meelne noorinimene oli, ometegi põhjuſt ei ole arwata et ta
kuritöö peale kõlbulik oli. Sellepeale näitab Lintoln, et pea
tunniſtaja awalikkufi wiha ſüüaluſe waſtu kannab. Surma
waifuſ walitſeb ſaalis, kui anderikas adwokat kõwa healega
tunniſtajate tunniſtusteſ ſegaduſi näitab. Ja nende tunniſ-
tuste wale üle ei ole enam kahtlemiſt; kõik, mis ſiia ſaadit
näitas lihtne ja õige olewat, näitab nüüd kurjaſte mõeldud

wale olewat. Tunnistaja näitas, et oma filmadega nägi kuu walgel, kui Armstrong surmawa hoobi löi, aga Linkoln näitab, et sel ajal weel kuu ei olnudki ülestõusnud. Seda kõik räägib tema niisuguse ustawusega, et enam ei olegi kahklemist ja igauhe huultelt walmis on tulemas hüüe: „Süüdlane ei ole süüdlane!“ Aga kenaste kõneleja adwokat ei ole sellega rahul. Tema süda on ammu juba kaastundmuslega kannataja wastu täidetud ja armastusega wanemate wastu, ja kõik mis tal südame peal kees, saab nüüd waimustatud kõnes wälja üteldud. Tema kõne, kui pikne, haawab wanderikkujat kaebajat: kahwatanud, ärewusest tuiledes, läheb ta jaalist wälja.

Pärast niisugust hiilgawat algust pöörab Linkoln kohtu istujate poole. Ta palub neid ennast panna Armstrongi ja ta õnnetuma ema asemele; räägib nendega, kui isadega, kellest igaüks oleks wõinud poja kaudata niisuguse kaebtuse läbi; — kui meestega, kelle naesed on leseks jäänud; tema wannutab neid mitte mingisuguseid arwamisi hoida, waid süüaluse wastu täit õigust näidata. Kui lõpuks, adwokat leegitsewas kõnes näitab oma tänu wõla peale, mis temal on süüaluse wanemate wastu, jaalis kostawad nuutsumised. . . .

Aeg on õhtus. Looja mineja päikese kiired woolawad läbi afna kohtu jaali; järsku tõstab Linkoln oma kae üles, oma kõnet seisuma jättes, näitab päikese peale, üteldes: „Enne kui päike täna looja läheb, peab see inimene waba olema!“

Nende sõnadega lõpetab ta oma hiilgawat kõnet.

Kohtuametnikud lähewad otsuse tegemiseks ära. Ei lähe poolst tundigi mööda, kui nad juba tagasi tulewad, ja nende wanem loeb pikse häälel kõigist oodetud sõna: „ilma süüta.“

Wana Armstrong langeb minestusesse. Poeg, keda koe wahi alt lahti lasti, tõttab ruttu emat oma õrnusega üles äratama. Waidolles waatab Linkoln jelle edenduse peale ja ta filmis on pisarad näha.

— „Mu peastja!“ räägib noormees, ema juurest tulles oma kaitsjale. Linkoln pigistab kõwaste tema kätt ja

waatab atnaft wälja, kus weel päifene filmaringi serwal näha on.

— „Päike ei ole weel looja läinud, ja sa oled juba waba“ ütleb ta kaelas rippuma nooremehel, õhtu poole näidates.

Armstrongi protses tegi palju kára. Anderikka faitsja üle rääkijiwad kõik Ühendatud Riigid. Mis tema enesesse puutub, siis hakkas Linncoln weel suurema hoolega kui enne seadust õppima. Oma elukohaks walis ta Springfieldi linna-kese Illinoisis. Sääl wõttis tema 1842 aastal omale naese Meeri Todd, targa ja kena, heaste haritud tütarlapse, elas õnnelikku perekondlikku elu, mida raske on arvata. Armas naene oskas ta maja kõigile lahti ja armsaks teha; jelts-konnas wõeti noori Linncolnisi armastuse ja auustusega wastu. Pea eesmärgiks tal oliwad ta neli terwet poega, kes kõige hoolsamat kaswatusi saiwad. Kõige südamlikum Linncolni soov oli ennaft kohtu asjadele anda ilma politika asjadesse segamata.

Aga ta saatus läks teisiti. Ühendatud Riikide ajaloo-s tuli tähtis muutus ja amerika kõnemehe Heinrich Klei üte-luse järele, „ei wõinud Linncoln oma walgust pimeduses warjata.“

Raheljas peatükk.

Orjade elu Põhjaamerika Ühendatud Riikides.

Rakssjada wiiskümmend aastat läks ject saadik mööda, kui inglisi laew „Mai lilleke,“ efinisi rändajaid Põhja-ame-rikasfe tõi. Selle aja jooksul kaswas ettewõtja kaukasia sugu rahwas uuel maal pealt kolmkümmend miljoni suureks. Pääle selle Põhja Amerikas ilmus nelja miljoni ümber nee-grid. Aga mikspärast jättis mustanahaga suguwõsa oma muidugi wähe rahwuslise isamaa maha.

Et selle küsimise peale wastata, peame mõned geograafia tingimised õhtu maajau peal tähele panema. See maa jagu on põhjast lõunasse kõiges viies kliima jäus, mis pärast ka Amerika loodus väga mitmesugune ja rikas on. See taimed ja loomade mitmekesisus on ka Ühisriikide iseäralik kriips, mis suurema osa Põhja Amerikast oma alla mõtab. Selsamal ajal, kui põhja, riikides kasvavad okaspuu metsad ja talve wiljad saavad ära hävitatud waljust talve külmast, lõuna riikide wiljarikas maapind on suurte istandustega kaetud, kus tropika kasvud kasvavad: puuwill, suhkru pilliroog, riis ja mais. Neid istandusi tropika põletaja päikese kiirte all harida ei võinud parajas kliimas sündinud inimene, ja ta mõtles omale ühte wiisi, mille ees kõik inimesed peaksiwad punastama, abi teha: esiteks ispanlased ja portugallased ja selle järele hollandlased oma naabritega, armsate inglisi kaupmeestega, hakkasiwad orje Afrikas ostma, suuremalt jäolt Ulema ja Allama Guinea jõe kallastelt, sellega, et Amerikas ära müüa istandiku peremeestele. Sellega saigi selle häbemata inimese kauplemisele alus pandud.

Afrika palawa päikejega ärakarjunud neegrid töötasiwad jõudjaste oma isandate istandiku omanikkude põllul, kes nende, kui koduloomade peale waatasiwad. Istandiku peremehel oli oma luba oma orja elu ja surma üle; wõis neid ükskõik, misuguse tööga koormata, wõis ära müüa mitmele emale, isa ja lapsed; wõis ka neegri ära tappa põgenemise, ehk wastuhakkamise korral. Kellegil ei olnud õigust kaewata; amerika seadused, mis walgetest oliwad tehtud, kaitsekiwad ainult walgeid ja nende õigusi. Lõunariikide elanikud läksiwad oma enese armastuses wiimaks niikaugele, et hakkasiwad neegrite hinge olemist ära salgama, ehk kõige wähemalt, niisuguse hinge, kui walgetel oli.

Et rohkem näitlikumalt õnnetumate neegrite olekut ette seada, toome ühe loo „Tomi kodust,“ kuulsa amerika kirjaniku Henriette Bitser Stou romaaniist, kes suure mõju ame-

rifa seltskonna peale avaldas ja palju rutema sõja hakatuse põhjusels oli orjaomaniku riikide wastu.

Ühes fenaste mööbelstatud tuas ühes Kentuffi rikkama istandiku peal istusiwad kaks meest klaasi wiina taga. Üks neist, oma ilusate fehaliikumistega, selle mitte sunnitud omaduse järele, kuidas ta ennaft hoidis, oli waidlemata paremaft seltskonnast. Mis teisesse jutustajasse puutub, siis tema aristokratikaliku seisuse järele ei wõinud sugugi aru anda: liig selgelt tunnistas selle wastu tema firju west, jame kuld fett ta peal rippuwate brelöffidega, ja sõrmuksed, mis ta raswastes sõrmedes oliwad, ja see elawus, mis ta igate moodi omale tahtis anda.

Need herrad nagu näha oliwad väga asjaliku jutu juures.

— Ma ei saa aru, mis teil weel tarwis on (Geli,*) rääkis tungiwalt esimene neist. Nende wekslite wastu, mis teie minu wõlglaste käest saite, luban ma teile oma parema orja, ja teie ei ole ikka weel rahul.

— Ütleme teie sõnade järele, et teie Doom on küll üks iseäraline ime, aga ma ei wõi ta eest mitte tuhat dollarit saada, mis minul teilt weksli järele saada on. Ehk mispärast hakkab ma oma raha kautama, mötelge ise armas master Schelbi?**) wastas jämemees, sõbraliku naeruga ja oma jutu seltsilisele mööda põlwe lüües.

— Master Schelbi ei oleks feda teineford ialgi lastnud seft inimesest teha, feda ta oma ukse pakugi peale ei oleks lastnud tulla; aga ta saatust oli orjakaupleja käes ja sellepärast, tahes ehk tahtmata hoidis ta oma külma-armisa oleku alal.

Sel filmapilgul läks üks lahti ja sisse astus mulati pois äasta nelja ehk wiiene. Temal oli iseäralik tähtis wälimus: tumedad, siidimoodi juukse jalgad piirasiwad toredaste ta fena näu sisse; suureb mustad õrnad filmad pool-

*) Geli — orjade kaupleja.

siwad mööda tuba; tema riided olivad iseäraliku maitsega õmmeldud ja hoidsiwad kenaste ta sirge keha ümber; see tagasihoidlik enesetaladus, millega ta ennaft hoidis, näitaskiwad temas et tema peremehe pailaps oli, kes mitte üksnes meelitusi ei olnud harjunud saama, waid ka wallatu oli.

— „Heinrich püüa finni!“ hüüdis master Schelbi, wiinamarja kobarat ülesse wistates.

Õaw, kui oraw, hüppas laps ülesse ja püüdis peagi finni. Juures olijad hakkasiwad naerma.

— Tule siia, Heinrich, rääkis peremees.

Laps tuli naerdes ligemale.

— Näita selle herrale, kuidas sa ostad laulda ja tant-
sida, rääkis edasi master Schelbi, kätt poisi kähara pea peale pannes ja põse peale lüües.

Laps hakkas puhta, heleda healega üht neegri laulu laulma, sellejuures kätega ja jalgadega taktis wehelses, mis wäga naljakas wälja näitas.

— Bravo! bravo! Wäga ilus! kistendas rõõmu pärast master Geli, ja wiskas poisile apelsini.

— Aga nüüd näita, rääkis master Schelbi edasi, kuidas wanamees Rjodsoe käib, kui tal jooksjä haigus on.

Silmapilk tõmbasiwad poisi fitted liikmed kõwerasse, selg läks küüru, nagu krimpsu, ja herra kapi najale toetates, tegi ta kumistades ja longates mõned sammud, nagu wanamees.

— Missugune kena laps! kistendas Geli rõõmu pärast. Tä läheb, ma wöin kätt lüüa, ka pea allapidi!

— Aga kas teate, lijas ta wotamata juure, master Schelbile öla peale lüües: mul tuleb tubli mõte: andke see poiss wanamehe Tomi kõrwa, ja meie wõlad ou kustutatud.

Sel filmapilgul läks üks lahti ja tuppä tuli noor fre-
oli tütarlaps kahetümme wii aasta ümber. Pruukis aga aga üks pill tema peale heita, et temas Heinrichi ema ära-
tunda: need jamad mustad filmad, pika ripsmetega, need jamad lätkiwad siidi juukses. Tema tumedad paled lõiwad

wähe tumedamaks wõerast herrat nähes, kes, mitte jügugi tagasi hoides, teda hakkas vaatama.

— Mis sul tarwis on Elise? küsis teda Schelbi.

— Ma tulin Heinrichi järele, herra, wastas ta tasa.

Laps jooksis ema juurde, ja hakkas tale saadud asju näitama, mis riide hõlmas hoidis.

— Roh wõta teda, kui ta sul tarwis on, ütles ta herra noore naesterahwale.

Elise wõttis lapse kätte peale ja läks ruttu tuast wälja, tua uft pooleli lahti jättes.

— Kas teie ei müü mulle seda naesterahwast? küsis Geli kõhe pärast ta ära minekut Schelbi käest:

— Ei wastas see kuiwalt; ta kaswab meie majas, ja mu naene ei ole nõus temaga ilmas lahkuda.

— Ilmaasjata! Ma annaksin teile hea raha. Aga last annate?

— Mis peale tema teile tarwis on?

— Mul on seltsiline, kes selle kaubaga kaupleb. Ta kaswatab lapsed üles ja müüb nad hea hinna eest ära. Neid poisja ostawad rikkad inimesed. Nad teeniwad neid laua juures, teewad uksti lahti, sõidawad pufis. Muidugi mõista, on see uhkuse asi, aga mõnikord wõib ka sellega head raha teenida.

— Ma ei tahaks Heinrichi ära müüa, sest waadake ma olen inimese armastaja, kes last ema küllest ära fiskuda ei taha.

— Miks pärast siis ärafiskuda? Ma ise olen selle wastu. Uskuge mind, mina ka olen inimese armastaja. Selle juures niisugusel teul on mõnikord furwad järeldused. Ühekorra, ma mäletan, müüdi turu peal niisamajugust tütarlast Uues Orleanis, kes ütle mata ilus oli, poolteise tuhande tollari eest. Tal oli pois, aga ostja ei tahtnud teda emaga ühes osta; tuli wägise pois ema käest ära wõtta. Kui ta asjaolust aru sai, siis läks ta kui meelest ära. Ei wõinud keegi ta juure minna; ta ei lasknud last käest lahti, hammustas, küünistas, tagus enesest eemale, kui tige löwi.

Wiimaks katsuti teda finni sõduda, aga ta fiskus ennast lahti, jooksis poomvillu pakkide otja ja last vastu rindu piglstaades, hüppas ta Mississippi. Mis mõitis sest ta omanik? — ainult kuntas poolsteist tuhat dollarit. Ei mina ei ole niisugune mu armas master Schelbi! Jätke minu hooleks Heinrichi asi ja waadake, kui heaste selle joonte ajan. Teil ei tule mitte ühtki halwa minutit elada. Pruugib aga ainult ema mingisuguse põhjuse pärast kellegi teie naabri juurde saata. Mina wiin selle aja sees lapse ära ja ta ei, leia teda enam oma tagasitulekul. Teie naene kingib tale mõne tühja asja, paari kõrwa rõngaid, ehk wanad riided, ja saate näha, et ta warsti waigistatud saab.

— No, ei arma, pomises Schelbi, mõttes oma uuri fetti fiskudes.

Oma naabrite keskel mõis teda küll inimeste armastajaks nimetada. Oma orje ei piinand ta ei koormanud wäga raske tööga. Neid müüa ei olnud ka tale meele järele, aga sel korral oli ta peasemata olekus; üle oma sisetuleku elades, nagu suurem jagu istandiku omanikudest, langes ta wõlgadesse; üks osa tema wekslitest ostis orja kaupleja Geli ära; puhast raha tal ei olnud, et oleks oma wõlgast wälja maksnud: — tuli elawa warandusega wäljamatsta.

— Mis on auulik herra? küsis järele jätmata kreditor, kas annate poisji wõi ei?

— Andke aega mõelda, wastas Schelbi kannatamatalt.

— Mis jün weel mõelda? Ülepea, mulle on see üks ta kõif. Mafkate rahaga on mulle weel parem. Aga kannatada tõeste enam ei wõi. Töösi on mul muidugi kole palju — iga minut on äraarmatud. Leppige kokku kalliksene! teie kasu pärast ju räägin! Kus otsustamata inimene!

— No, mis seal teha! Olgu, kuda tahate! rääkis wiimaks Schelbi, meeleheitlikult käega lüües.

— „Olgu kuda tahate!“ Master Schelbi ei mõinud arwata kui põletaja noolena need sõnad õnnetu ema südamesse torfasiwad, kes hinge finni hoides, pool lahtise uste taga kuulas.

Tuppa Heinrichi järele minnes ja sealt tundmata isandat, keda ta ilmasgi enne näinud ei olnud, eest leides, kes teistest käijatest iselaadi oli, Elise ise ei teadnud mikspärast ta süda juri. Oma arvamine oli õige et poissi hädaoht ähwardab. Sellepärast ta tegi selle tembu läbi tuast väljatulles, mille pärast teineford oleks teistegi pärast ära punastanud. Poega käest lahti lastes ja tale sojistates, et ta ruttu magama läheks, jäi ta ukse taha tuas kuuldamat juttu kuulama. Tema kartused olivad õiged: mõeras oli orjakaupleja, ja sellele müüdi ta poeg. Elise mees, kes teise istandiku omaniku pärast oli, jooksis oma isanda juurest ära, kes kuri mees oli; ta ei teadnudki, kas ta veel elus oli, wõi surruks kistud hirmsa inimeste were koertega. Raks wänemat last suriwad ära juba noores põlwes; terwes ilmas jäi temale ainult üks troost weikene Heinrich, ja waat nüüd wõetakse ka teda ta käest ära, et teda mõerasse kätte ära müüa orjaks! Õnnetu naesterahwas tundis, kuidas ta pea ringi käis, kuidas jalad ta all nõtkusiwad ja teda enam ei kandnud. Üks oli tale selge — see oli, et ta pidi oma poega peastma, maksu see kas wõi ta oma elu.

Ettewaailikult, warwaste peal, läks Elise ukse juurest oma tuppa. Heinrich oli juba magama jõudnud jäeda. Tema pikad juuksed olivad mööda padja laiali; roosad huuled olivad pooleli lahti; kõhna käekest pale alla pannes, jäi rahuliste magama, nagu ainult õnnelikud lapsed magawad.

— Mu waene, waene laps! mõtles Elise, lapse peale waadates. Oma mure oli nii suur, et hirmu peale waatamata, mis tal sel minutil oli, ei unustanud ta mõnda mängu asja Heinrichi tarwis panna. Siis wõttis ta firju papugoi pildi, teda poja ette pannes, et teda ülesärfamise järele löbustada ja hakkas teda äratama. Eimine uni on nõnda magus: — kaua pidi ta ajama, enne kui laps silmad lahti tegi.

— Mis sul tarwis on mamma? sojistas laps, imes-pannes tema peale waadates.

— Tasa, kallis, tasa! jostistas tema. Kuri inimene tahab Heinrichi ta ema käest ära võtta; aga ema ei anna teda ära. Ta paneb tale mütsikese pähe ja palitu selga ja jookseb temaga nii ruttu, et kuri inimene kätte ei saa . . .

Seda rääkides, pani Elise ruttu lapse riidesse. Ei läinud poolt tundigi mööda, kui ta wälimisest uksest tee peale wälja läks teise istanduse poole, rutemalt joostes, kui kõndides . . .

Märtji õo oli külm. Tähed paistisid heledaste selge, tumeda taewa peal. Ohmatanud laps võttis kõwaste kättega ema kaelast finni.

Kaske on äraarwata tema meele äraheitmist, millega waele Elise süda täidetud oli, kui ta sest majast ära läks, kus ta kõik oma nooruse ja elu oli elanud. Tähed walgustasid tuttawaid kohti. Kas ta tõesti jätab nad maha? Kas ta jätab jumalaga igaweste nende kohtadega, kus ta kõigega on ära harjunud, kus tal kõik kallis ja armas oli. Ja mis ootab teda ees? Kuhu ta wiimaks läheb? Talle hakkas wäga paha nende kõigi küsimiste pärast, mis ta pees keerlesid, ja mille peale keegi ei wõinud wastata . . .

Aga ema armastus võttis ometegi kõigiist teistest tundmustest üle. Ta laps oli küllalt tugew ja oleks wõinud isegi minna; teiste põhjuste juures olekski ta sedamoodi teinud; aga selle mõtte juures, et teda üheks minutiks lahti lasta, jooksid tal sipelgad mööda keha, ja kõwemalt ja kõwemalt pigistas ta poisji oma rinna wastu.

Külmetanud ma krudises ta jalgade all ja pani teda wärisema; lehtede kohin, warju liikumine mööda teed ajasid küll külma ja palawat ta peale ja kiirendasid ta käiku. Hirm andis talle üliloomulikku jõudu. Mitte külma ega palawat tundes, sammus tema ifka rutemine ja rutemine, ja ainult ajuti oli ta huultelt meeleäraheitlikku hüüet kuulda:

— Jssand, Jssand, aita mind! halasta mu peale!

Aga laps magas rahulikult. Uus ümbrus ja mõte „kurja inimese“ üle keelasid temal esiteks filmi finni pa-

nemast; aga wärske õht ja ema rutuline samm uinutasiwad teda magama; peale selle sooja rätiku taga oli nõnda hea.

— Ega sest midagi ole, kui ma magama jäen mamma? küsis ta.

— Pole midagi, mu kallis, pole midagi! Jäe magama! wastas ta.

— Aga kui kuri inimene tuleb, ega sa mind ära anna?

— Ei, kui Jssand aitab, rääkis Elise kahwatades.

— Aga kas Jumal aitab! Kuidas sa arwad?

Jah mu armas! Muidugi, wastas tema, ja ise imestas selle kindluse üle millega ta need sõnad rääkis. Talle näitas, kui Jumal ise elustaks teda, ja see usk ja lootus mõttsiwad ta wäsinud hinges aset.

Elise läks ruttu Schelbi istandiku pealt ära. Esmisesed päikesed kiired leidsiwad teda juba suure tee peal, mis Ohio jõe kallastele läks. Selle jõe taga oli tema peajumine: jälk hakkasiwad riigid, kus orjust ei olnud. Kõik põgeneja püüdmised oliwad selle peale pööratud, et rutemalt jõe juurde ja temast üle saada.

Ühes hommituga läks suur tee elawamaks. Elisele hakkasiwad läbi käijad ja sõitjad wastu tulema. Ta sai aru, et ta rutuline käik võib tähelepanemist ta peale tõmmata. Sellepärast, poega maha lastes seadis ta tema riided forrale, wõttis ta ja läks pikkamisi rahulikult edasi.

Et Heinrichi kiirema kõnnile sundida, wõttis ta õuna kimbust ja wiskas seda mööda teed edasi; Heinrich jooksis järele. Waewalt jõudis ta selle ära wõtta, kui ta ees teine weeres, ka emast wistatud. Naerdes ja õune püüdes, jooksis ta itka ees. Mööda minejad waatasiwad häämeelega rõõmust last ta ilusa emaga, ja ei saanud arugi mida see mäng talle maksis.

Aeg jõudis lõunasse. Mäe taha minnes, mis põgenejaid mööda minejate filmade eest ära peitis, wõttis Elise toidu asjad ja hakkas Heinrichit söötma.

Pois pani imeks, nähes, et ema ise midagi ei sünnud. Tema kaela ümbert finni hakates, püüdis ta wägilise tale leiwa tüffi suhu ajada.

— Ei, mu armas, ütles ta, taja käega, eemale lühtes. Sinu mamma ei taha enne süüa, kui sa oled hädaohuta koha.

Ja nad läksiwad uueste teele.

Waat' nende ees on kangel Ohio. Elise wõtab poja käte peale ja peaaegu jookseb jõe juurde.

Jää aga hakkas wast jõe peal minema; suured jäe tüfid liikusiwad pikkanisti ühtekokku ja lahku minnes.

Elise tõttab ülewüümise koha juurde minnes.

— Andke ruttu lootust! peaaegu kiskendab, ta ülewüüa puu maja ees.

Ukse tagant waatab wanema paadimehe pea wälja.

— Ei wõi, tuwikene, räägib see imekspannes ähki naesterahwa peale waadates: jäe läheb nüüd ei wii teid kesgi mingisuguse hinna eest üle. Ja mis himu teil endil siis on ära uppuda?!

Wahel naesterahwal langeiwad käed korma. Kõle oli oma ees kallast näha, kus teda peafemine ootab, ja ei ole võimalik sinna peale saada; — siia kaldale jäeda, kus igas minutis ta käest laps wõiks saada ära wõetud.

Lodjamees tõmbas ukse finni ja hakkas nähtawalt magama minema.

— Millal siis on võimalik üle minna? kiskendas meeleäraheitlikult Elise temale järele.

Uhe kahe päewa pärast, aga wõib olla, ehk ka waremini, wastati tale onnist.

Pole midagi teha! Waenekene läks mööda järsku kallast ülesjempoole, kus mõni süld jõest eemal wõerastemaja oli. Tema perenaist tundis ta, kui head naesterahwast. Elise jutustab tale oma kurbtuse üle ja palub ennaist lapsuga ära peita, kunni üle jõe hakataks käima.

Kartlikult ligines põgeneja wõerastemaja ukse poole, kuulatas, kas ei ole kedagi maja sees; aga sel minutil tuli

ise perenaene wälja, uist laiali lahti tehes, — ja meri jäi Elise joontes seisma: — mõni samm uksest eemal, keset tuba, laua taga, mis palju pudelitega kaetud on, nägi ta Geli punast nagu ja temaga veel kats teist meest. Nende lähidal jõi seltskond koeri konta.

See on tema, see halastamata tema poja omanik, kes teda taga ajas ja rutemalt põgeneja kätte saamiseks veel kats „inimese kütti kutsus.“

Mitte harilikult waimu kindlusega, mis inimestel otsestawatel filmapilkudel on, kiiremalt walgust, fargas Elise tagasi ja lendas õigemine, kui jooksis jõeni.

Tema ilma ootamata tuleku juures, keda nad otsestawat, jäiwad Geli ja ta seltsilised postina seisma, aga ühe minuti järele oliwad nad jälle jalul. Kolina ja mürinaga lendas ümber lükatud laud kõige pudelitega nurka; nad ise aga, nii palju, kui neil jõudu oli, pistiwad põgeneja naesterahwa järele jooksu. Hautumise ja mõrjemisega jooksis nende järele koerte fari, kes inimeste jahi peale olid õpetatud.

Elise kuulis oma tagaajajate kisa ja sõimamist, juba tundis ta tige date koerte palawat hingetõmbamist. Rutuga fargas ta alla järsku kalda pealt otsekohe jõtte, mis ujuma jäega oli kaetud. Niisugune hüppamine on võimalik kas nõdrameelsuses ehk sonimises. Seda nähes ajas ka Gelligi oma käed pikale, et õnnetumat naesterahvast tagasi hoida, kelle ots peasemata oli.

Päratu jäetüff, mille peale Elise hüppas, wajus efektis raginaga wette; aga ema jäi ta peale seisma; kergemalt kui põder hakkas ta ühe jäetüki pealt teise peale hüppama, kornistas, tõusis üles, ja jälle uueste kukkus maha . . . Ringad tuliwad tal jalast ära; terawad jae tüfid kiskufiwad ta naha puruks; ta jättis enese järele merised jäljed. Aga Elise ei tunnud ega kartnud midagi. Kõwaste Heinrichi oma rinna wastu pigistades, läks ta edasi. Wiimaks, nagu udus, nägi ta oma wastu seiswat kalda joont ja seiswat inimest, kes tale käed wastu sirutas.

— Noh, olete teie aga wahwa naesterahwas! rääkis ta teda kaldale aidates.

Waewalt tundis Elise oma all kōwat maad, ja teadis, et poeg peastetud on, kui ta jõud ära lõppes; käed langefiwad jõutult maha, ta laskis lapse enesest lahti ja langes mõistufeta maha.

Wõimuta wihas, needmise ja jõimuga seisis Geli teinepool kaldal oma seltsilistega, ja, nagu naerdes nende üle, lätfiwad rutemalt juured jäetufid mööda jõge alla.

Üheksas peatükk.

Heinrich Alei lipu all.

Mitte kõik põhjaameriklased ei jaganud oma arwamist lõunapoolsete istandikude peremeeste orjapidamise üle. Põhja riikides, kus juuremalt jaolt wabriku töö oli, ei olnud orje.

Sellest rääkimata, et nelja miljoni neegri piinamine põhjalasi puutus, kui ristiinimesi, — orjuse olemine tegi ka nende riikliku seisuforrale kahju ja tõusis lõuna ja põhja riikide arwamist üksteise wastu. Waewata töö juures wõifiwad lõuna elanikud oma istandikude kaupa, mis parem oli kui põhjalastel, odavamalt ära müüa. Nad ajasiwad elawat kauplust Europaga, kus poomwilla, suhkrut ja tubakat tarwitati ja kes jälle neile wabriku asju saatsiwad, mis paremad oliwad kui põhja riikides. Et nende riikide wabriku kauplust kitsendada, kes alles oma lagunemise alguses oli, wõttis kongress nõuks kõrge tolliraha alla Europast toodud wabriku asjad panna. See, põhja riikides wastu wõetud, mõet äratas kanget wiha lõuna poolsetes maades. Aga ameerika seadused, mis kõige riigi aluseks oliwad pandud Waschingtonist ja tema suurtest abilistest, oliwad täieste iseseiswad riigi isemises walitsemises. Sellepärast loeti 15-es lõuna riigis orjus seaduseks, aga 19-nes põhja riigis oli tema

pruugitusel. Pääle selle läbitäimised mõera riikidega ei lastud muidu, kui kõikide nõu peale, kongressi läbi. Waat' sellepärast pidiwad tahes ehk tahtmata lõunalased neid pigistaja uue seaduse alla heitma, parajat aega aga oodates, millal nad endid wabastada mõiksiwad.

Drjus oli ka teiste põhjalaste läbi põhjalastele kahjulik. Sel ajal kui põhjaameriklane oma pale higi sees oma leiba teenis, oli lõunaamerika istandis täieste rahul ja sai omale määratuma rikkuse orjade läbi; andis pidusid, lõunefööksid, oli kuulus mõeraste wastu mõtmises. Rikkal oli rohkem sõpru, kui waesel; sellepärast kongressi peal oli ikka enam hääli lõunapoolsete poolt. Kõige tähtsamad riigi ametid, nagu presidendi, riigi sekretäri, kohtu ministri j. teised oliwad nende käes. Muidugi mõista, et kui kongressi peal oli orjuse kaotamiseks häälesid kuulda, siis need istanduse omanikud kes walitsuse peamehed oliwad, püüdsiwad seda waigistada.

Wähe sellest, — kergeste saadud rikkusega rifutud, ilma tööta eluga, kõik oma kodanikkude tublidust ära kautades, läksiwad lõunalased põhjalastest lahku. Nad mõtlesiwad iseiseiswat wabariiki asutada, et selkõmõel omale ilma tollimaksuta kauplust Europaga saada, seda mitte arusaades, et riigi kahets langemine Ühendatud riikidele mõõdaminemata otja toob ja tõesti saab kellegi tugewama, nagu Inglis maa alla mõidetud.

Nende eneste armastajate wastu, kes endid demokratlasteks nimetasiwad, s. o. rahwa sõpradeks, astus üks partei rahwast wälja, palawalt isamaa poole hoidjad, kes respublikanlasteks nimetasiwad. Nende juhatajaks hakkas Heinrich Klei, anderikas ja tõsiste nõudmistega inimene. Põhjaamerika Ühendatud riikide ühijuse alalhoidmine ja orjuse kaotamine oli Klei ja tema kaastööliste eesmärk.

Kas on weel tarwis rääkida, kumma partei poole Lincolni hoidis. Puurarijuja poeg, kes parweajaja, kaupmees, soldat ja maamõetja oli, kes wiimaks kaunis kõrge auu sisse oma riigis tõusis, kõik oma elu elas ta tööd tehes ja selles

töös, niihästi kehaliikus, kui ka waimulikus, aga ainult wabas töös, oma tahtmise järele walitud, nägi ta inimese kutseset. Muidugi mõista, misjuguise põlgtusega waatas ta ilma wabaduseta töö peale, kuidas ta põlgtusega oma isamaal orjuse peale waatas, ja nüüd täiesti waimustatud orjuse kaudamise küsimisega, läks ta kõige hingega Heinrich Klei partei poole.

Enne kõike püüdis ta selle partei poole hoidjaid elama sõna teel kuttuda. Ta rääkis üliõrgeste ja lihtsaste ja selgeste kõige tõsisemate asjade üle. Osawate sõrdulestega, mis ta rahwa käest oli laenanud, terawa naljaga kujutas ta elawalt kuuljate ees teatud küsimist ja ajas nende peale sügawa mõju, ühes neis oma kõne tõsiduse arwamist äratates.

Waat, mis ta naljatuseks ahnelt kuulaja rahwale rääkis kes puupaku ümber suurel hulgal kofku oliwad tulnud, mis harilikult amerika katholic oli.

Jga inimene peab püüdma, niihästi ilmaliku kui ka waimliku tõusmisele. Seda eesmärki kätte saada peab igaüks ise oma tööga, sest et Jumal ei ole ainult ühe suu, waid ka kaks kätt loonud. Kui Kõigewägewam oleks tahtnud niisugust inimese jugu luua, kes aga ainult sõõb, aga mitte tööd ei tee, siis oleks ta neid ilma käteta ainult ühe suuga loonud.

„Minu waade töö peale on niisugune: Noor inimene saab selle wanaduse kätte, kus ta isa hoiu alt wabaks saab. Tal ei ole teist kapitali, kui aga kaks terwet kätt, mis tale Jumal on annud, ja kõwa tahtmise alati tööd teha; tema on ka waba ja võib omale soowimise järele tööd walitseda. Tal ei ole maad, ega ameti tuba, sellepärast peab ta eiotja teiste juures töötama. Muidugi mõista, et ta oma tahtmise järele walitud tööd heameelega ja püüdmissuga teeb, parajalt, oma töö järele elab; ja waata kahe aasta pärast on tal juba jugu hoiandust. Nüüd ostab ta juba ise omale tükk maad, asub sinna peale, wõtab naese, saab perekonna ja kogub aja jookkul kapitali, millega ta ise hakataja töötegija palkab, kellele tee elusse niisamuti lahti on.

Niisugune tee wastab mõistatuse tingimistele, õigusele ja wiib õnnele; see tee teeb iga ühele tulewiku lahti ja äratab sellepärast mõisiliku tööle.“

Seda moodi waba töö kasuks rääkides, pöörutas Lintoln armuta orjapidamist ja langes orjakauplejate peale, keda orjaomanikud häda ajal oma majasse wõtawad ja keda nad muul ajal ei sallinud.

Meie anname, rääkis Lintoln, kottupuuutumise ajal tutawale fätt; aga misugune tahtmata tundmus keelab orjakauplejale fätt andmast. Siin räägib meie sees jügawaste juurdunud meie südames loomulik tundmus, sellepärast et ei ilmasi ja mingisugune tundmus ei lüfka teist seltsi kaupmehe fätt ära, olgu ta elaja, tubaka, ehk mis tahes kaupmees.

Tänuks Lintolni armastuse ja elawusele, respublika partei kaswas ruttu suureks, aga ta oli ometegi ta ütelse järel ainult suure seltsi weikene hulk, sest et pea walitsejad oliwad lõuna maalased, kes kõiksugu äraostmisi toimetasiwad, et walimise juures rohkem hääli saada.

Uue presidendi walimise ajal oli respublika partei mõidetud. Tema kandidat Heinrich Klei, ei läinud ometegi läbi, ehk liig wähe oli lõunalastel häälesi rohkem. Presidendiks oli uueste lõunalaste poole hoidja walitsetud. See oli juba täieste iga õiguse wastu, aga warem ehk hiljem, õigus pidi wõidu saama.

Ja ta saigi wõidu.

R ü m m e s p e a t ü k k .

Abraam, Lintoln Ühendatud riikide president.

6-mal nowembril 1860 aastal Waschingtoni uulitsad oliwad isearalikud näha. Kõik linna elanikud oliwad majadest väljas ja segas kõraka uulitsatel kirju seltskondade hulgas, kelle päade peal tuhandate hääli kumises. Maja

seinte peal olivad lipud suurte kirjadega wälja lautatud, palkonite pealt loobiti rahwa sekka lehta laiali, palju poisja olivad ise elawad kirjad; nad ise olivad kirjadega üle riiputatud ja hulkusiwad nõnda rahwa seas. Kõik rahwas oli nagu palawikus . . . Sel tähtsal päewal otsustati ühendatud riikide saatus.

Meljaaastane Dsem Buhana'i presidendi aeg oli mööda: tarwis oli teist walida. Kõsimises, kes saab ta järeltulijaks, kas jälle lõunamaalane või respublikanlane oli terwe kolmekümne miljoni rahwa ootus. Läheb õnneks lõunalastele oma kandidaati läbi wiia, ja orjus jääb riigis endise seadusliku põhja peale, lõuna riigid lähewad põhja riikidest lahku, ja lahtu läinud wabariik läheb hukka; saab põhi mõidu, — siis tuleb istandiku omanikudel igameste jumalaga jätta oma mureta, waba eluga ja õnnetuma orjade walitsemisele saab ots pandud. Riisugust orjade seisukorda tundsiwad wäga hästi amerikanlased ja ootasiwad wärisemisega walimist.

Wiimaks, õhtuks teadsiwad kõik ühendatud riigid uue presitendi nime, keda häälte enamusega oli walitud. Selle nimi oli Abraam Lincoln. Raske ajal wõttis ta oma peale presitendi ameti. Tema eeskäijad tegiwad tööd harilikult lõunamaalaste kasuks. Riigi sekretär Kolb, Wirgina orjade omanik, riigikasjad heas seisus korras wastu wõttes, jättis teda peaaegu tühjalt. Sõja minister Floyd walitses põhja maa hoiukohast peaaegu kõik sõjariistad ära ja wiis lõuna maale. Suurem osa laewastikut oli ka lõunamaalaste kätte antud.

Ei läinud kahte nädaladki Lincolni presidendiks saamisest mööda, kui Waschingtonis seltskond lõunalasi ilmus, kes üheteistkümne lõuna maa riigi nimel põhja riikide küllest rahulikult lahkuda soowis, et ühisriikidest teks iseseiswat wabatriiki asutada. Aga, oma peale presitendi ametit wõttes, andis Lincoln toredaste wande hoida ühendatud riikide ühendust, ja sellepärast ei hakanud mingi suguseid läbirääkimisi saadikutega. Tema teeluse peale wastuseks oli suuretüki paugud, mis lõunalased Sempteri

jadama peale sihtisivad, mis tähtis Lõuna ja Põhja riikide piiri punkt oli. Need olivad esimised paugud, millega kodu sõda Põhjaamerika Ühendatud riikides hakkas. Milljonid inimesed, kes endid siamaale wendadeks lugesivad, said nüüd surjemaks waenlasteks.

Selles otsustajas filmapilgus näitas Linnkoln kõiki oma jõudu ja tarkust wälja. Esimese teate juures linna lastmise üle, kuulutas ta lõunamaalasi mäsajateks, kes algusseaduste wastu on üles tõusnud, ja sellepärast nõudis filmapilk sõja alguseks 400 milljonit dollarit ja 400,000 sõjameest. Ja nii suur oli Amerikas selle isiku auustamine, et wiibimata tale 500 milljoni dollarit ja pool milljoni sõjawäge anti.

Lõuna riigid panivad ka kõik oma jõuu pingule kes otsustawas sõjas. Nende sõjawäe peajuhataja oli Dseferjon Deemis, tark ja anderikas sõjawäe juhataja. Warsti panivad lõunalased 25,000 sõjameest ja 150,000 waba-tahtliit wolonterit wälja, kes suuremalt osalt neegrid olivad. Need aga põgenesivad karistusest hoolimata waenlase laagrisse, kes nende eest sõdis.

19-mal juulil oli esimene kofku puutumine lõunalaste ja põhjalaste wahel Bell-Beni jõe juures, mis aga mitte põhjalaste kasuks ei lõppend.

Neli aastat kestis see hirmus wenna sõda. Wiimaks läks põhjalastel forda ülema wäe juhataja Ullis Gronti ja anderikka abilise kindral Schermanni abil surmawat hoopi lõunalastele Ritsmondi linna juures lüüa.

1-sest jaanuarist 1863 aastast oli orjuse kautamine kuulutatud ja kõige Põhjaamerika Ühendatud riikides ei olnud sest saadik enam üht orja.

Nõndawiisi siis, kõige raskuste peale waatamata olivad neegrid Amerikas wabastatud, kelle wabastajaks Abraam Linnkoln nimetati. Linnkoln ei wõtnud mitte ise wäe juhatus oma peale, sest et omal seks wähe annet tundis olemat. Oma hooleks wõttis ta raskema ameti: Sõjawäele moona muretsemise. — Sõjawägi ei tunnud tal iialgi puudust.

Oma kindlat eesmärki tagaajades, mille eest ka Lincoln viimase were tilgani oleks võidelnud, oli ta ometegi kriitlik. Pehme oma loomu poolest, ei pannud ta võera wäe juhatajate tagaajamise peale rõhku.

Kindral Scherman küsis ühekorra tema käest, kuida lõunalaste juhataja Dsefferson Demisiga ümber käija, — kas wangi wõtta, ehk põgeneda lasta.

— Näete, kindral, vastas tale Lincoln, kui president pean ma teda käskima finni wõtta. Aga lisas ta naerdes juurde, kui teie ta ilma minu teadmata lasete ära jooksta, ei tee see mulle ka suurt kurbust.

Rõndawiisi oli Lincoln riitlik ja ka inimese armastaja. Kõrge seisus, kus ta oli ei pannud iseäralikku pitsert ta peale. Tema juurde jäi ikka see sama lihtsus ja liht kõnemiis täis sügawat mõttet. See oli ikka seesama rahwast armastatud Ebi, selle wahega, et ta mitte enam puupaku otsas kõnet ei pidanud, waid presitendi toolil. Amerikanlased ostasiwad lugu pidada oma suurest kodanist. Nad auustasiwad ja armastasiwad teda.

Neljaaastane presitendi aeg hakkas lõpule jõudma; tuli uus walimiste aeg kätte ja suurem hulk häält oli presitendiks uueste Abraam Lincolni walinud. See walimine andis viimase hoobi lõunalastele, kes oma lootust selle peale paniswad, et presitendi wahetamise ajal parem oleks oma waenlastega wõidelda. Wiha Lincolni wastu, keda nad õigusega oma wiletsuste põhjusels lugesiwad, oli piirita, ja nad ähwardasiwad olgu mis tahes teda ära tappa.

Üheteistkümmes peatükk.

Abraam Lincolnile surm.

14-mal aprillil 1865 aastal, jelsamal päewal, millal neli aastat tagasi lõunalased Sempteri linna ära wõtsiwad, tuli Waschingtoni teadus, et see tähtis punkt on ühendatud

riikide kätte langenud. Selle teaduse pärast sõjaväljalt oli linnas suur rõõm. Sempteri linn oli viimane tähtis kindlus lõunalastel; see oli võetud, nende sõjavägi laiali pilatud, paljud väejuhatajad ära tapetud, paljud wangi võetud; — Ühenduse võit oli täielik.

See päew oli harilikult täis fibedat tööd Lincolnile. Ta võttis seltskonda vastu ja tal oli nendega tähtsaid rääkimisi. Öhtul pidi ta teatrisse minema, kus tore etendus jündinud võidu mälestuseks anti.

Teatri saal oli täna öhtu iseäralik tore. Igal pool olivad rõõmsad näud näha, igal pool oli elam kõne. Tutawad ja tundmatad pigistasiwad üks teisel käsi, õnneliku sõja lõpuga terwitades. Kannatamatalt waatas rahwas presitendi losche peale, jelle ilmumist oodates, kellele nad kõik tänase pidu wõlga olivad. Tema losche oli näitepörandaga reas, üleüldse kõik rahvusliku lippudega ära ilustatud.

Viimaks ilmus ka kõigile tuntud presitendi fuju. Lincoln tuli naese, ühe tuttawa — major Retboni ja ühe tuttawa noore tüdrukuga saatusel. Lahkete rahwast teretades võttis ta aset esimese pingi peal losches.

Gesriie tõusis üles. Sakas armsama mängu näitus, „Meie amerika onu.“ Waatajad waatasiwad mängu käiku, saalis oli sügaw vaiksus.

Äkitselt on pauk kuulda, ja keegi inimene walju kisaga wabadus! jookseb presitendi losche juurde, et sealt üle jerwa püüne peale hüppata. Retbon tahab teda finni wõtta aga kurjategija wiskab püstoli ära, tõmbab wöö wähealt suure noa ja paneb tema wastase rinna vastu. Retbon lööb käega löögi kõrwale, aga ei wõi lastjat finni pidada, ehk küll ta riietest finni pidas. Kurjategija hüppab loschest püüne pääle, peaaegu kahe jülla kõrguselt, jelle juures tükki rahwa lipust kannustega ära kiskudes, ruttu tõuseb ta jalule ja nuga keerutades karjub ta: Lõuna maa on kätte maksnud! ja siis kaub ta ära püüne taha. Ühe teatri wäljakäigu juures ootab teda sadulas hobune, ja ehk tal küll õnneks läks hobuse selga hüppata, põgenemine oli tal wõimata, teda wõeti finni.

See oli, nagu näitas, Wilkis Buue, endine näitleja, kange lõunalaste poole hoidja. Seaste tuttav teatri ehitusega, peitis ta ennast pimedas koridoris ära, mis presidendi losche juurde wiis, puuris ukse sisse weikese augu, kust ta teatri sifemist mõis ära näha ja sihtis wärisema käega presitendile kohe pähe.

Lincoln oli furmawalt haawatud. Kuul oli ajusse läinud. Ta kautas kohe mõistuse, mis ta enam tagasi ei tulnudgi. Teda wiidi tuttawate majaspe teatri wastas. Sinna fokus kõik ta pere ja sõbrad, ministrid ja palju tohtrid.

Ei ole sõnu ära ütelda juuresolijate meeleärakeitmiseft. Waitus furija tubades sai aeg ajalt õnnetuma Lincoln naese nuutsumise läbi segatud. Wanem presitendi poeg, noor kapten tõttas teda waigistama, aga omal tuliwad pisarad furku, ja ta läks wälja. Kõik nutsiwad. Hommiku teatasiwad tohtrid, et ei löö enam auus süda terwes Ühendatud riikides.

Nõnda wiisi furi Abraam Lincoln, kuueistkümmes Ühendatud riikide president, 57 aastat wana, teisel kuul oma teisel presidendi teenistuse ajal. Inimene, kes kõik oma eluaeg oli rahwa kasuks töötanud, pidi furjategija käe läbi langema. Lõunalased tapsiwad teda.

Raske ja furb oli aprilli kuu päew, kui Ühendatud riikides sõnum pikse nobedusega edasi lendas: Presidenti lasti! Ta on walu käes maas! . . . Ta on furnud! . . .

Rahwa rõõm sai sügawa furbtusega wahetud. Igal pool saiwad lipud maha lastud ja kõik paksu leinariidega kaetud.

Kalli furnukeha toodi Kapitoliasse*) ja pandi toreda aluse peale. Tuhanded mehed ja naesed, walged ja mustad tuliwad wiimast korda kallist meest waatama.

Matmise kohaks waliti Springfield, kus ta waremalt oma elu aastad mööda ajas.

Tumedal 19-mal aprilli kuu päewal läks furb seltsfond teele. Suure tüki mürina, kellade löömise all läks sedafama uulitsat mööda ta päratuma rahwa hulgaga, kus ta

*) Kapitolia Chitus Waschingtonis, kus kongressi peetakse.

neli aastat tagasi rahulikult Kapitolia poole sammus, kui teda presidendiks waliti. Seltskonna tee läks mitmest juurest ühendatud riikide linnast läbi; kuhu ta ligines, seal jäiwad tööd seisma; sajad tuhanded tuliwad lauluga vastu, puufärki lilledega puistates. Kui palju armastust, kui palju furbtust oli temas! Kõik terve inimeste hulk, näitas nutja, paluja üks perekond olewat, kes oma palawalt armastatud isa kautasiwad.

Matmise seltskond ei jõudnud weel oma eesmärgile, kui juba teadus tuli, et furjategija faristatud on, kes jures hüüdis; „ilma asjata! ilma asjata!“

Rohelise, tamme alla furnuaia peal Springfieldis maeti 4 mail rahwa isa külma hauda. Sileda hauakiwi peal, mis saja aastaste puude all seisab, on näha üksi sõna: „Lincoln.“ Ja kas on siis weel tarwis sinna mingisuguseid sõnu? Igaüks teab, et see lihtne mälestuse samm on ahnusetu, auusa, kõrge isamaa armastaja ja kristlasele pandud, kelle kohta pühad püha kirja sõnad käiwad:

„Si ole enam suuremat armastust sest, et kui keegi oma hinge annab oma ligimese eest.

Lõpp.

Soovitawat

hää sisuga raamatud mis Nikolai Erna raamatukaupluse

kuluga Rakweres ilmunud ja sealt üksikult ja hul-
gana saada on:

1) **Siamaa ajalugu.** Gestiaste ajalugu kõige wanemast ajast nende priiuse kaotamiseni, tähtsamate ajaloo kirjade ja uurimiste peale põhjendatud, kõige täielisem toode sellel põllul, mis ülaes Gestis on ilmunud. Kirjutatud tuttav Gesti ajaloo uurija A. Saal. Raamatu passus 269 lehekülge. Hind kõwas köites 85 kop. ja klaseeritud paberi peal kuldköites 1 rubla 60 kop. ja 2 rubla.

2) **Kunstniku paleus.** Ilus jutuke minewikust, kirjutatud A. Saal. Hind 12 kop.

3) **Romaanlik kojimine ehk taristaw sihlwedn.** Hästi põnew jutustus, kirjutatud A. Saal. Hind 12 kop.

4) **Pietari Päiwärinta.** Soome uudisjutud. Kuulsama Soome kirjaniku julest neli õpetlikku juttu. Gestiastatud Th. Enne. Hind 20 kop.

5) **Si taalgi.** Roman Gesti lähemast minewikust kirjutatud. E. Peterson. Teine trükk; hind 60 kop.

6) **Siigri tütt ehk Malailase põue oda.** Hästi põnew jutustus Sumbawlaste mäsjust. Gestiastatud J. Rurg. Hind 12 kop.

7) **Küsimise ja kostmise mäng.** Kuuekümmne lõbusisulise kaartiga pidu tuju tõstmiseks. Hind 10 ja 15 kop

8) **Kunst elada, armastada ja armastatud saada.** Tulusaks juhatuses ja lõbusaks ajawiiteks noorele rahwale. Hind 10 k.

9) **Pontiat, Ottawite päälit.** Jutustus Põhja-Amerika wabaduse sõjast. Gestiastatud J. Rurg. Hind 10 kop.

10) **Ilus pildiraamat lastele.** 48 pildiga. Hind 10 kop.

11) **Vaste ABC-raamat.** 40 ilusa pildiga kaunistatud uuema aja õpetuse wiisi järele kokku seatud, kust laps wäheste waewaga kohe esimese lehekülje pealt lugema hakkab; teine trükk. Hind 10 kop.

12) **Perekonna saladus.** Jutuke noorele rahwale Dickens'i järele Inglise keelest. Gestiastatud R. Waas. Hind 5 kop.

13) **Waimulik Edeni rohuaed** ehk tarwilised palwe tunnind.
1) Hommik ja õhtu palwed püha kirja tunnistuste ja armja laulu

jalnidega wanematele ja lastele kodu ja koolis pruutida. 2) Kristlikud kõned ja palwed marrude, pulmade, matuste ja muudel aegadel, iga ristiinimese tööstiks ja usu kinnituseks, kirjutanud J. Elken. Hind kõwas köites 40 kop.

14) **Georg Stenenson.** Raudtee masina ülesleidja. Gestic-
tanud A. Kiwi. Hind 12 kop.

15) **Paised.** Suhtumised ja jutustused Gesti elust. I. anne.
Kirjutanud G. Peterson. Hind 20 kop., satineeritud paberi peal 25 f.

16) **Alwaldatud jaladus.** Prantsuse kirjaniku P. Mõel'i
roman. Gesticstanud G. Bergea. Hind 30 kop.

17) **Musti lell.** Jakob Viiv'i jutustus. Hind 15 f.

18) **Peremehe majapidamise raamat.** Hind kõwas
köites 65 kop.

19) **Dubrowski.** A. S. Buschkin'i uudisjutt. A. Kiwi.
Hind 15 kop.

20) **Saatuse orjad.** R. E. Geinze järele G. Milleroff.
Hind 15 kop.

21) **Puujala Mats.** Jakob Viiv'i jutustus. Hind 20 f.

22) **Naljakad segadused.** Ühejärguline naljamäng. Gesti
näitelawale seadnud P. Talts. Hind 12 kop.

23) **Baat' jee oli suure linna ilu!** Kahe järguline
naljamäng. G. R. Gresseri ja S. W. Tschirikowi järele Gesti näite-
lawale seadnud P. Talts. Hind 20 kop.

24) **Üks tulus ennemuistene jutt.** Kirja toimetanud L. B.
Hind 5 kop.

25) **Kõstri tütar.** Carl Leppardt'i jutustus lähemast mine-
wikust. Hind 10 kop.

26) **Paised.** Suhtumised ja jutustused Gesti elust. II. anne.
Jätkanda kiituseks. Kirjutanud G. Peterson. Hind 25 kop.; libeda
paberi peal — 30 kop.

27) **Словарь къ Букварю „Русскаго Слова“ Л. Григорьева**
Sõnaraamat L. Grigorjewi Wenefeele Abitsja jaoks. H. 10 f.

28) **Словарь ко второму выпуску „Русскаго Слова“**
Л. Григорьева. Цѣна 18 коп. **Sõnaraamat** L. Grigorjewi lu-
gemise raamatu II jau kohta. Hind 18 kop.

29) **Згадѣwane palwe koda.** Palweraamat, ühes suurte
pühade laulude, palwete ja kõnedega. Hind 25 kop.

30) **Jeesus elab.** Laulud, palwed ja kõned Kristuse kannu-
tamise, surma ja ülestõusmise ajal. Kirjutanud G. Leppardt.
Hind 15 kop.

31 Mäeotsja Zafu. Jutute headele lastele. Hind 5 kop.
Kirja pan. A. Siivi.

32) Musti tell ehf Zjand Ribe timbatus. Raajamäng tahes
waatuses. Kirjutatud Jakob Viiv. Hind 15 kop.

33) Pajjed. III. anne. № 4 „Tulge appi!“ (Tüfikene
missioni tööst Indiamaal). Kirjutatud G. Peterson. Hind 20 kop.,
libeda paberi peal 25 kop.

34) Wihud. I parmas. Kodumaa nurmedelt põiminud
Jakob Viiv. Hind 20 kop

35) „Enne otijad.“ Wiie järguline näitemäng. Kirjuta-
tud Jakob Viiv. Hind 20 kop.

36) Minni ja Manni, mõnne jutukene lastele, kirjutanud
A. Siivi. Hind 3 kop.

37) Abraam Vinkola. Soovitaw jutustus lastele. Gesti-
tanud J. Weerbaum. Hind 12 kop.

38) Hünale lapjele. Kaks jutukest: Mehilase elulugu ja
Wale wanne. A. Siivi. Hind 5 kop.

Kes raamatu hinna postmarkides Nikolai Erna raamatu
kauplusesse Rakweresse jaadab, sellele jaadetakse raamat pos-
tiga kätte.

On ilmumas :

1) Päste lugemise raamat. Kirjutatud G. Peterson.

2) Wiru kannel. I anne. Jakob Viivi pildiga.

3) Ordumeister. Kurbmäng neljas järgus. Kirjutatud
Jakob Viiv.

